

La Rivière, Leen
Geloof in de publieke ruimte
ISBN- 978-90-76959-38-2
NUGI -723
Trefw: bijbel, overdenkingen
-editing: Dominique Beentjes-Schoemaker
-omslag, layout: Eric van Westerlaak
-druk: www.bookpal.eu

© Copyright 2012

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder schriftelijke toestemming van de uitgever of de auteur, behoudens de in de auteurswet genoemde uitzonderingen (o.a. citaatrecht).

Uitgave van:

Continental Sound Music, Postbus 81065, 3009 GB Rotterdam, tel.010-4568688
e-mail: leen@continentalart.org; www.continentalart.org; www.continentialsound.org

De geciteerde Bijbelgedeelten komen uit de NBG-vertaling (1951) of de NBV (2004). Het afdrukken van citaten gebeurt met toestemming van het Nederlands Bijbelgenootschap

Dit is deel 6 uit de serie Bijbelse principes:

Deel 0 – Kaf en koren

Deel 1 – Creativiteit en kunst

Deel 2 – Finale, muziek en bediening/roeping

Deel 3 – Lofprijzing en aanbidders

Deel 4 – De boodschap

Deel 5 – Creatief leiderschap

Deel 6 – Geloof in de publieke ruimte (dit boek)

Deel 7 – Gebeden

INHOUD

Pag. 3	Inleiding
Pag. 5	Voorwoorden; Prof. Jan Peter Balkenende, Prof. Lans Bovenberg; Evert Jan Ouweneel; Ab Klink, Hugo de Jonge, Arrie Vis, Arend van Wijngaarden
Pag. 10	Hoofdstuk 1 De open publieke ruimte bedreigd
Pag. 12	Hoofdstuk 2 Vooroordelen en feiten
Pag. 16	Hoofdstuk 3 Botsing onvermijdelijk?
Pag. 19	Hoofdstuk 4 Veranderingen in de publieke ruimte van Rotterdam, een voorbeeld
Pag. 25	Hoofdstuk 5 Scheiding tussen kerk en staat
Pag. 29	Hoofdstuk 6 De tien wegwijzers
Pag. 35	Hoofdstuk 7 Geloof ondersteunt orde in het publieke domein
Pag. 38	Hoofdstuk 8 Een inspiratie zijn in de publieke ruimte
Pag. 40	Hoofdstuk 9 Extremisme
Pag. 44	Hoofdstuk 10 Christelijk-sociale filosofie, bijdrage aan de publieke ruimte
Pag. 51	Hoofdstuk 11 Beschaving
Pag. 61	Hoofdstuk 12 De ware schat
Pag. 67	Hoofdstuk 13 Verzoening
Pag. 71	Hoofdstuk 14 Gelukkig leven in de publieke ruimte
Pag. 74	Hoofdstuk 15 Rituelen en de publieke ruimte
Pag. 76	Hoofdstuk 16 Hoop
Pag. 79	Hoofdstuk 17 Secularisme
Pag. 83	Hoofdstuk 18 slaaf of vrij
Pag. 89	Slot

Hierbij wil ik mijn dank uitspreken voor het meelesen, de suggesties en het commentaar van Ria La Rivière, Piet de Vries, Hans Then, Olcay en Azizi Kayhan

Inleiding

In 2002 kwam mijn boekje over de positie van de gemeente (kerk) en de publieke ruimte uit. Dat was voor vele voorgangers en christelijke gemeenten een eyeopener, hoewel het volledig in lijn staat met wat Abraham Kuyper en andere christelijke voormannen al rond 1900 hadden gezegd.

Sindsdien is er veel gebeurd. Het hele politieke, sociale, culturele, religieuze, economische en maatschappelijke landschap is veranderd. Die sectoren vormen samen het maatschappelijke middenveld (civil society), dat wellicht beter de publieke ruimte te noemen is.

Deze publieke ruimte staat onder druk, want door allerlei zaken die gebeurd zijn, groeit de angst in de publieke ruimte. En die angst verergerd de verschillende crisissen. Of het geeft mensen een zeer gekleurde bril waardoor men naar de publieke ruimte kijkt. Er zijn ook bewegingen gaande die vegeteren op deze angst.

Een van de gevolgen is dat religie in de publieke ruimte onder zware druk is komen te staan. En heel gemakkelijk wordt religie benoemd tot het zwarte schaap, de oorzaak van de ontreddering van het publieke domein.

Natuurlijk, na 9/11 zijn we ons er meer en meer van bewust geworden dat er religieuze fanaten zijn die onze westerse waarden willen bedreigen. Te gemakkelijk wordt vergeten dat wat moslimfanaten elkaar aandoen vele malen omvangrijker is dan het beperkte aantal aanslagen in het westen.

En wel heel gemakkelijk vergeten wij de oorzaken van de globale financiële en economische crisis. Hebzuchtige kleptocraten zijn vele malen gevaarlijker voor de westerse waarden dan genoemde religieuze fanatici.

Hoe dan ook, het geloof staat qua positie in de publieke ruimte onder grote druk. En dan hoor ik vele oneigenlijke en onware argumenten. Maar dat gaat dan blijkbaar ook over mij, want ik ben een gelovig mens, maar geheel verankerd in de publieke ruimte.

Op basis van vele gesprekken, artikelen en contact met vele verschillende groeperingen ben ik ertoe gekomen het geloof in de publieke ruimte te onderzoeken, argumenten te wegen en daar verslag van te doen.

Ik geloof hartstochtelijk in de publieke ruimte, de Agora (de marktplaats en het hart van een polis in Hellas, zoals de Agora van Athene in de vijfde eeuw v.Chr., te vergelijken met het Forum van Rome). Hier moeten alle opinies, overtuigingen en activiteiten op politiek, sociaal, cultureel, religieus, economisch en maatschappelijk terrein elkaar ontmoeten en elkaar bevragen. Die publieke ruimte wordt ook door media in stand gehouden. Als één van deze sectoren verdrongen wordt uit het publieke domein, ontstaat er gelijk verschraling en eenzijdigheid (bijvoorbeeld de staatseconomie van communistische landen en de gevolgen daarvan op de publieke ruimte).

Ik geloof hartstochtelijk in de positie van geloof/religie *in* het publieke domein. Dit boekje heeft dan ook apologetische trekken.

Met dit boekje hoop ik een aanzet te geven tot een heroverweging van bepaalde argumenten en een frisse visie op de bijdrage die geloof kan en moet leveren aan de kwaliteit en inspiratie van de publieke ruimte.

Leen La Rivière
A.D. 2012-2013

BOOKPAL
Publish.Fast 'n Easy!

Voorwoorden

Geloof in de publieke ruimte: denken en doen.

Voor ieder mens is de publieke ruimte ongelooflijk belangrijk. Het is de plaats van ontmoeting, het delen van ervaringen, het leveren van kritiek, het hebben van plezier en het delen van verdriet. De publieke ruimte kan verrijkend zijn als mensen elkaar zien staan en respecteren. De publieke ruimte kan echter ook bedreigend en verstikkend zijn wanneer hufferigheid en asociaal gedrag de boventoon voeren. Geloof in de publieke ruimte kan alleen maar leiden tot een respectvolle en verantwoordelijke publieke ruimte.

Zo'n publieke ruimte vraagt om reflectie op wat nodig en geboden is. Een goede publieke ruimte kan niet zonder moreel kompas, bezinning en grondige doordinking. Er is een tijd geweest dat het geloof werd verbannen naar het privédoein, als iets wat door het individu mag worden beleefd, maar waarmee men anderen niet moet lastigvallen. Als men zo tegen geloof aankijkt, is dat een bekrompen visie. Geloof kan immers zeer inspirerend zijn om te werken aan een goede samenleving, een bonum commune, menselijke waardigheid en een zinvolle omgang met elkaar.

Denken en doen ontmoeten elkaar dan. Leen La Rivière laat in dit boek zien dat er wel degelijk kan worden geloofd in de publieke ruimte en dat het geloof daarbij tegelijkertijd een bron van inspiratie en reflectie kan zijn. Ik onderschrijf ten volle zijn slotopmerking: 'Geloof is geen bedreiging voor de publieke ruimte, maar juist een pijler van een gezonde en werkende publieke ruimte.' Van harte aanbevolen!

Prof. Jan Peter Balkenende

Dit boek is een aanklacht tegen het seculiere fundamentalisme met diens karikaturen over de rol van religie in de publieke ruimte. Het laat aan de hand van voorbeelden uit zowel het verleden als het heden overtuigend en concreet zien hoe het christelijke geloof de samenleving kan inspireren om publieke belangen te dienen. Dit boek is zeer actueel. Want onze samenleving bevindt zich in een culturele crisis en stelt zichzelf de vraag: wat is een goede manier van samenleven? La Rivière neemt ons voor het antwoord op die vraag mee

naar de schatkamer van het christelijk-sociale gedachtegoed. Tegelijkertijd daagt hij christenen uit om actief te participeren in het publieke domein en dat oude gedachtegoed opnieuw vlees en bloed te geven in het tijdsgewricht waarin wij mogen leven.

Prof. A.L. (Lans) Bovenberg

Ruim zestig jaar geleden, op 9 mei 1950, deed de Franse minister van Buitenlandse Zaken, Robert Schuman, een opmerkelijk voorstel aan zijn Duitse collega, Konrad Adenauer. Hij stelde voor dat hun twee naties samen een Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal zouden vormen. Andere Europese landen zouden eveneens worden uitgenodigd hun kolen- en staalindustrie onder een supranationale autoriteit te plaatsen. Het doel was ‘oorlog niet alleen ondenkbaar maar ook materieel onmogelijk te maken.’

Schumans voorstel was de eerste stap op weg naar de Europese Unie van vandaag. Hij werd bekend als ‘Vader van Europa’. Weinigen zullen echter weten dat Schuman zich Europa niet alleen voorstelde als een naoorlogs continent, maar ook als een gemeenschap van volkeren, diep geworteld in christelijke waarden. In hun onderlinge correspondentie spraken Schuman en Adenauer over de providentiële kans die hun gegeven was om Europa op christelijke fundamenten opnieuw op te bouwen.

In de laatste decennia is Europa duidelijk van deze overtuiging weggedreven. Een paar jaar geleden bleek het zelfs onmogelijk de christelijke wortels van Europa te vermelden in de voorgestelde EU-grondwet. Hoe moeten we hier als christenen op reageren? Moeten we Schumans visie maar loslaten?

In dit boek geeft Leen La Rivière allerminst de moed op. Hij voert ons terug naar de rijke verzameling bijbelse wijsheden die in zo'n belangrijke mate onze publieke ruimte heeft bepaald. Wie deze wijsheden op zich laat inwerken, begint zich af te vragen of het eigenlijk wel mogelijk is de volle en meest duurzame betekenis van noties als ‘gelijkheid’, ‘solidariteit’, ‘vrijheid’ en ‘vrede’ in te zien, zónder het geloof waarop het van oudsher berust.

Hoewel het beslist zo is dat het inbrengen van geloofsovertuigingen in de publieke ruimte een zekere nederigheid en zelfrelativering vereist om niet te ontaarden in genadeloos fundamentalisme of extremisme, moeten wij

tegelijkertijd erkennen dat er geen publieke ruimte bestaat zónder de inbreng van bepaalde geloofsovertuigingen. De beginselen die wij als samenleving delen en waarop wij de omgangsregels in onze publieke ruimte wensen te baseren, zijn niet los te koppelen van bepaalde geloofsaannames, of deze nu seculier of religieus zijn. En de vraag die zich in onze tijd aan ons opdringt, is of het seculiere geloof in gelijkheid, solidariteit, vrijheid en vrede voldoende houvast biedt en overtuigingskracht bezit om het christelijke geloof te vervangen dat van oudsher aan deze noties ten grondslag ligt.

Alle reden om de christelijke wortels van onze meest basale waarden en beginselen in een boek als dit nog eens fijntjes onder de aandacht en in herinnering te brengen.

Evert Jan Ouweneel - cultuurfilosoof en Global Director of Public Engagement binnen de internationale hulp- en ontwikkelingsorganisatie *World Vision*

Dit waardevolle boek heb ik met veel plezier en instemming gelezen. Het is eigentijds geschreven, met een nuchtere pen. Het legt opiniërende vluggertjes naast de feiten. Feiten over intolerantie van godsdiensten bijvoorbeeld. Het laat zien dat het christelijke geloof van binnenuit tegen fundamentalisme gekant is. Het is ervan doordrongen dat religie en ethiek niets, maar dan ook niets voorstellen als ze zijn opgelegd of opgedrongen. Daarom is de scheiding van kerk en staat ook geen bescherming van mensen tegen opdringerige gelovigen, maar komt de wens macht en overtuiging gescheiden te houden direct voort uit de christelijke religie zelf. In moslimgemeenschappen zijn, voor wie wil kijken, zelfde geluiden te horen. Religies zijn ook voedingsbodems voor solidariteit en medemenselijkheid, voor naastenliefde en voor begrip als het leven gebroken of ontoereikend is. Natuurlijk, religie kan ook een eng goedje zijn: als het een middel wordt om anderen met moraal en regels te onderdrukken. Met hun moraal krabben ze elkaar de ogen uit, zei Nietzsche ooit over de christenen die hij tegenkwam. Zo kun je ethiek en godsdienst ook hanteren. En reken maar dat dit vaak is gedaan. Maar Jezus en in de islam iemand als Mevlana bevochten die houding op het scherpst van de snede.

Nuchter en feitelijk is het boek over de grote steden. Ik wist het niet, maar Rotterdam is christelijker geworden dankzij veel migrantenkerken. Ook hier: het beeld is anders. Voor veel buitenstaanders lijken de steden een onsamenhangend geheel van individuen en wijken; zonder maatschappelijk weefsel. Ook hier is La Rivière's optimisme gebaseerd op tegendraadse feiten.

In zijn zoektocht naar de essentie van het christelijke geloof is het boek trefzeker, openhartig en Rotterdams *to the point*. Dat is een hele prestatie, want al te vaak glijden vertogen over persoonlijk geloof af in sentimentalisme en woordfetisjisme. Daar lijdt deze publicatie zeker niet aan. Al met al: prachtig boek.

Ab Klink

‘Geloof in de publieke ruimte. In toenemende mate lijkt de samenleving zich daar ongemakkelijk bij te voelen. Dat ongemak uit zich met grote regelmaat in het publieke en politieke debat. Geloven doe je maar thuis, is dan de opvatting. In dit boek beschrijft La Rivière treffend en met tal van voorbeelden hoezeer het functioneren van de samenleving gebaat is bij mensen die zich door hun geloofsovertuiging laten inspireren. Daarmee is het een pleidooi om ruimte te maken en ruimte te laten voor geloof in de publieke ruimte. En een opdracht om deze ruimte in te vullen op een manier die overtuigt en inspireert.’

Hugo de Jonge - wethouder te Rotterdam

Het geloof is steeds meer in de verdrukking in de publieke ruimte. Het gelijkheidsdenken is een religie ‘an sich’ geworden, waarden die al honderden jaren overgedragen worden zet men zomaar aan de kant. Met de huidige politieke omstandigheden is een ietwat apologetische uiteenzetting van het belang van religie in de politieke ruimte nodig. Zoals dat ook in bijvoorbeeld de jaren negentig noodzakelijk was. Op de La Rivière kenmerkende wijze analyseert hij de situatie en wil hij een discussie op gang brengen over de diverse aspecten van de invloed en werking van de christelijke cultuur.

Daarbij geeft hij voortdurend aandacht aan de verrijkende en verdiepende rol van religie in de maatschappij.

Arrie Vis, voorzitter CDJA

In dit boek staat veel, waar grondig over gesproken moet worden. Niet alleen het geloof staat onder druk in het maatschappelijk middenveld, maar ook het christelijk sociale gedachtegoed. De afgelopen crisis heeft grondig aangetoond dat graaicultuur, bonussen, individualisme niet de antwoorden zijn op de grote en kleine maatschappelijke problemen. Het is daarvoor van belang dat dit boek oproept om de 2000 jaar oude christelijk sociale traditie positief te benaderen en te bedenken wat deze voor ons land en werelddeel betekent heeft. En dat heeft ook zijn waarde voor al datgene, wat we tegenwoordig ‘polderen’ noemen: met respect voor ieders standpunt wel om de tafel zitten en in gezamenlijkheid problemen aanpakken en oplossen. En dat is, waar wij ons als CNV Vakmensen geheel in kunnen vinden

Arend van Wijngaarden, voorzitter

Publish.Fast 'n Easy!

Hoofdstuk 1: De open publieke ruimte bedreigd

De publieke ruimte is de marktplaats waar meningen en opinies bijeenkomen, maar ook kunnen botsen. De vrijheid van meningsuiting is een kostbaar goed, maar het betekent ook dat je geconfronteerd kunt worden met zaken die je het liefst niet zou willen zien. Neem bijvoorbeeld de ongenueanceerde uitspraken van populisten (zoals Wilders) over buitenlanders en moslims.

Dat zou allemaal nog niet zo ernstig zijn indien populisten (zoals Wilders) openstaan voor een publiek debat, zodat andere meningen en feiten gehoord kunnen worden. Dat maakt deel uit van onze beschaving. Maar helaas zijn deze populisten hier niet toe bereid. Dan wordt hun litanie van persoonlijke meningen hol geschreeuw. En dat is jammer, want men gaat zich toch op de duur afvragen of dat eigenlijk wel klopt. En via internet is veel andere informatie te vinden.

Datzelfde ongenueanceerde geroep hebben wij ook jaren meegemaakt met geschreeuw van de bekende straatevangelisten. Laat ik eerst zeggen dat ik heilig geloof in de missionaire opdracht van iedere gelovige. Dit is echter wat anders dan uit de context gerukte Bijbelverzen naar voorbijgangers schreeuwen. Het zal duidelijk zijn dat zoiets niet werkt. Het wordt erger als je zo'n straatevangelist vraagt naar het waarom, of wat het nu eigenlijk betekent. Je kunt dan verbijsterd aangekeken worden. Hun woordfetisjisme is namelijk wat anders dan discipelen van Jezus Christus zijn/worden.

Wat mij in beide gevallen is opgevallen, is dat indien een dialoog ontbreekt, opinies zo gemakkelijk zo fundamentalistisch en intolerant kunnen worden.

Dat moet mij ook van het hart ten aanzien van het secularisme. Alle atheïsten en agnosten mogen van mij alles zeggen en roepen, maar als je hun vraagt of wat ze roepen wel klopt, dan staan ze vaak niet open voor een gesprek op basis van feiten en argumenten. Ik noem er een paar uit die hoek:

- “Het christendom onderdrukt vrouwen.” Kijk je naar tweeduizend jaar geschiedenis, dan blijkt dat het christendom vrouwen juist heeft beschermd en bevrijd (van een status van bezit en koopwaar, tot een persoon met volledig eigen rechten). Desondanks klopt het dat er

overall wel rare, zogenaamd christelijke groepjes zijn geweest die teksten uit hun verband hebben gerukt en gebruikt hebben om vrouwen te knechten. Helaas.

- “Het christendom, en in feite alle religies, zijn *de* bron van geweld. Kijk maar eens naar de godsdienstoorlogen van de zestiende eeuw.” Er zijn in die vijftiende en zestiende eeuw oorlogen geweest tussen katholieke en protestantse vorsten in Europa. Maar ging dit in wezen om geloofszaken? Duik je hier diep in, dan blijkt dat die eeuwen het begin vormen van het verlangen van vorsten naar absolute macht, waarbij geen tolerantie en pluriformiteit paste. Die vorsten wilden een staat met allemaal dezelfde religie en daar het andere geloof kettters was, kon het geen kwaad wat landjepik te doen om zo de economische machtspositie van de eigen staat te vergroten. Die oorlogen waren geopolitieke zaken, waarbij het geloof dankbaar werd misbruikt voor politieke doelstellingen; en zeker waren die oorlogen geen genocides!

Jammer dat secularisten enkel wat kreten slaken en niet openstaan voor discussie of nuances.

De laatste jaren wordt dat debat feller, ongenueanceerd. Men roept over gelovigen: “Christenen en moslims zijn de oorzaak van alle kwaad!” Bepaalde politieke partijen hebben hier echt een handje van. Jammer! Er wordt geroepen dat religie moet worden verbannen uit de publieke ruimte. In de praktijk zie je dat dankzij die kreten christelijke groepen steeds moeilijker subsidies krijgen, laat staan iets christelijks in de cultuursector. Ook christelijke jongerenorganisaties ervaren die druk.

De publieke ruimte staat onder druk, de tolerantie neemt af.

Hoofdstuk 2: Vooroordelen en feiten

Het is heel jammer dat secularisten enkel wat kreten slaken en niet openstaan voor discussie of nuances.

De laatste jaren wordt dat debat feller, ongenueanceerder, en neemt de tolerantie af. Er wordt geroepen dat christenen en moslims zijn de oorzaak van alle kwaad. Bepaalde politieke partijen hebben hier echt een handje van. Jammer! Religie moet worden verbannen uit de publieke ruimte.

En als je dan vraagt naar hun argumenten, kun je de volgende platitudes horen:

1. De godsdienstoorlogen:

De godsdienstoorlogen zijn een holocaust geweest voor Europa in de zestiende en zeventiende eeuw. Maar dan de feiten, diepgaand door deskundigen onderzocht. Stel dat het Godsdienstoorlogen waren (dat waren ze eigenlijk niet, zie het vorige hoofdstuk), dan praat men over *tienduizenden doden*. Het is dus geen holocaust, geen genocide. Maar het zijn er tienduizenden te veel.

Dan is de tegenvraag: denk je echt dat een religievrije maatschappij meer vrede en welvaart en minder doden brengt? De secularisten beamen dat graag. Maar dan is het tijd om hen te confronteren met de akelige getallen van de geschiedenis. Er zijn in de twintigste eeuw meerdere malen dit soort staten gerealiseerd, met alle verschrikkelijke gevolgen van dien. Om er een paar te noemen:

- Communistisch Rusland. Onder Stalin werd religie verboden. De gevolgen, onder andere de goelags, waren niet alleen vreselijk voor de bevolking, maar ook voor andere landen zoals de Oekraïne.
- De nazi-Duitsland onder Hitler.
- Het regime van Pol Pot in Cambodja. De vreselijke gevolgen staan bekend onder de naam killing fields.
- Oeganda onder Idi Amin.
- China onder Mao Tse Tung (Mao Ze Dong).

Op internet is tegenwoordig heel wat informatie te vinden. Het gaat hier niet om tienduizenden doden, maar over *tientallen miljoenen* doden. Het secularisme is daarom de grootste bedreiging voor iedere samenleving (in plaats van religie!). Helaas durven de secularisten dit nooit in verband te brengen met hun eigen opvattingen, verblind als ze hierdoor zijn. Er verschijnen zelfs al artikelen en ook boeken die secularisten oproepen om net zo fundamentalistisch te worden als geloofsfundamentalisten. Als aan mij gevraagd wordt wat ik van fundamentalisme en extremisme vind, dan noem ik als eerste bedreiging de seculiere fundamentalisten. Want er zijn een aantal heel fanatieke secularisten die er niet voor openstaan een zinnig gesprek te voeren of eens eerlijk naar heldere feiten te kijken. Men dendert maar door in hun opvatting over ‘gelovigen’. En als men mijn antwoord ten aanzien van de seculiere fundamentalisten heeft aangehoord, dan wordt er gestotterd: ‘Maar de jihadisten dan?’

Ja natuurlijk, er zijn helaas ook religieuze extremisten die hun geloof misbruiken om anderen te terroriseren.

2. Meer feiten:

De zogenaamde godsdienstoorlogen uit de zestiende en zeventiende eeuw waren oorlogen. Mensen werden gedood in oorlogshandelingen, maar er werden geen hele gebieden, landen of complete bevolkingsgroepen rücksichtslos vermoord. Als je bestudeert wat Stalin, Hitler, Pol Pot, Idi Amin en Mao Tse Tung gedaan hebben, dan had dat niets met oorlog te maken. Hele bevolkingen werden gewoon afgeslacht. Het waren bewust opgezette vernietigingsstrategieën omdat men bepaalde religies, mensen met bepaalde waarden, niet wilde; ze stonden hun eigen staatsideologie in de weg, dus die massa's moesten vernietigd worden. En helaas is dat ook gebeurd.

3. Clash of Civilizations:

Het argument is bijvoorbeeld een Kulturkampf, waarin de sterkste moet winnen. De filosoof Nietzsche noemde dit al. Ook is deze gedachte het logische gevolg van het darwinisme: the survival of the fittest. Prof. Huntingdon heeft dit vanuit een ander gezichtspunt uiteengezet in zijn boek:

*Clash of Civilizations*¹². Politiek is een en ander doorvertaald naar dominante cultuur (Pim Fortuyn, Wilders). Maar ook al heeft elk gebied op aarde natuurlijk een eigen, heersende cultuur, dat wil nog niet zeggen dat anderen verdrukt, uitgesloten, onderdrukt, in kampen of getto's opgesloten en zelfs vermoord mogen worden.

Hoe haaks staat dat op een christelijke overtuiging. Maar ook op die van bijvoorbeeld de islam, het boeddhisme en het hindoeïsme.

4. Vertekening

Er komen karikaturen doordat men miljoenen vredelievende christenen niet hoort, maar een paar gekken (zoals een dominee die de koran verbrandt en christelijke zionisten die terrorisme steunen) wel, en die worden dan door de media onder een vergrootglas gelegd.

Er komen karikaturen doordat men miljoenen vredelievende moslims niet hoort, maar een paar gekken (zoals jihadisten, wahabisten, Al-Quaida, Hamas en Iraanse ayatolla's) wel, en die worden dan door de media onder een vergrootglas gelegd.

Er komen karikaturen doordat men miljoenen vredelievende hindoes niet hoort, maar een paar gekken wel, en die worden dan door de media onder een vergrootglas gelegd.

Er komen karikaturen doordat men miljoenen vredelievende boeddhisten niet hoort, maar een paar gekken wel, en die worden dan door de media onder een vergrootglas gelegd.

Nu is het wel heel gemakkelijk om de schuld bij de media te leggen, aangezien die de karikaturen aandikt en de vooroordelen versterkt.

Maar naar mijn mening blijven de gelovigen hier ook in gebreke. De enorme en overgrote meerderheid roert te weinig zijn stem en neemt te weinig

1 Deze professor voorziet in dit boek het onafwendbare van een laatste wereldoorlog langs de grenslijnen van de grote religies. Maar klopt die analyse wel? Zeker lijkt het, dat indien religies gekaapt gaan worden door de extremisten en fundamentalisten, er vermoedelijk conflicten in het vooruitzicht zijn. (zie Iran onder de huidige ayatolla's). Iedere godsdienst zal extremisten/fundamentalisten in eigen kring dus een halt moeten toeroepen. Laten we daarnaast niet vergeten dat extremisme/fundamentalisme ook voorkomt in bijvoorbeeld sport en politiek.

2 Clash Of Civilizations and the remaking of world order, ISBN-13:978-0-7432-3149-7
uitgave Simon & Schuster Ltd

stelling: ‘Die gekken spreken niet namens mijn godsdienst, geloof, overtuiging.’

Willen wij een open en tolerante publieke ruimte, dan zal iedere groep in actie moeten komen door stelling te nemen *tegen* de extremisten in eigen kring.

BOOKPAL
Publish.Fast 'n Easy!

Hoofdstuk 3: Botsing onvermijdelijk?

In de vorige twee hoofdstukken hebben we ontrafeld wat een bedenkelijke leugens secularisten geneigd zijn te verspreiden over alle religies. Kort samengevat als: religie is de grootste bedreiging van de wereldvrede. Dat het juist de fanatieke secularisten zijn die tientallen miljoenen doden op hun geweten hebben, ontgaat ze helaas. Maar, zal menigeen zeggen, wat moeten we dan met de situaties als die van 9/11 of zelfmoordaanslagen van Al-Quaida? Ja, dat is waar, dat zijn vreselijke zaken. Maar steeds duidelijker blijkt dat dit heel kleine splintergroeperingen zijn die de islam voor hun politieke doeleinden misbruiken. Datzelfde hebben wij ook in Noord-Ierland gezien, splintergroeperingen die katholicisme en orthodox protestantisme voor hun politieke doelstellingen misbruikten en maar bomaanslagen bleven plegen. Uiteindelijk is dat gestopt en probeert men via de politiek de boel te sussen. Toen bleek ook duidelijk dat het weinig met godsdienst te maken had gehad.

Het boek dat de gedachte op scherp zet, is *'the clash of civilizations'*, van de hand van prof. Samuel Huntingdon³. Je wordt er niet vrolijk van, als je dit boek gelezen hebt. Want hij laat zien dat het onvermijdelijk is, dat de volgende wereldoorlog zal woeden tussen de werelddelen die beheerst worden door de grote religies: christendom, islam en boeddhisme. Maar heeft hij gelijk? Hier is al heel veel nieuw onderzoek naar gedaan, hetgeen een heel ander beeld schept. Ik noem een paar voorbeelden:

- In het evangelie wordt er nergens toe opgeroepen de wapens op te nemen. De boodschap van Jezus was en is vrede en liefde, zelfs bidden voor je vijanden. Desondanks bestaan er groepen christenen die nationalisme/patriottisme mixen met hun geloof en gewapende milities vormen. Er zijn groepen wederkomst verwachende christenen die met enorme bedragen bijvoorbeeld in Washington lobbyen voor extra aanvallen van de VS in het Midden-Oosten, onder andere in Iran; diezelfde groepen hebben ook hele sterke anti-islam lobby's. Het liefst willen ze dat de Joodse tempel in Jeruzalem zo

3 Clash Of Civilizations and the remaking of world order, ISBN-13:978-0-7432-3149-7
uitgave Simon & Schuster Ltd

spoedig mogelijk wordt herbouwd, koste wat kost. Deze christelijke zionisten vormen vermoedelijk ook een grote bedreiging voor de wereldvrede.

- De islam heb ik de afgelopen drie jaar dagelijks bestudeerd. Ik heb vele boeken gelezen, met vele organisaties, deskundigen, islamitische theologen en gewone gelovigen gesproken over de natuur en het doel van de Islam. Ik vat het kort samen: De islam kent net zoveel stromingen als het christendom. Maar iedereen gaf als kern waar alle Sura's (dat zijn de hoofdstukken uit de Qu'ran) mee beginnen: In de naam Van God, de Barmhartige... Barmhartigheid/liefde is volgens al deze moslims het hoogste gebod. Desondanks kennen de een miljard moslims ook fanatieke splintergroeperingen (zoals de jihadisten) die vreselijk veel ellende veroorzaken, vooral in eigen moslimkringen (sjiiten versus soennieten versus alewieten, enzovoort). Laten we ook beseffen dat het christendom na vijftienhonderd jaar broodnodig revisie nodig had, en dat kregen wij in de vorm van de Reformatie. De Islam bestaat nu bijna vijftienhonderd jaar en heeft ook revisie nodig. En hier zijn tekenen van te bespeuren: bijvoorbeeld in de Arabische lentes/protesten en in de Turkse islam.
- Boeddhisme. Als men zich een beetje heeft verdiept in deze leer, zal het al snel duidelijk zijn dat aan deze levenswijze respect ten grondslag ligt (voor anderen, het leven, levensvormen, enzovoort). Deze levenswijze is net zo anti-geweld als het christendom. Desondanks bestaan er tegenwoordig ook boeddhistische splintergroepen die van geweld gebruikmaken om hun politieke doelen na te streven.

Is er dus een religieuze Kulturkampf met als inzet de wereldmacht? Ik denk dat iedereen daar wel een antwoord op heeft.

Maar na al deze grote lijnen, komen we toch weer terug bij 'thuis'. En *de* vraag is mijns inziens: wat doen we met de opdracht van Jezus om onze naasten lief te hebben? Dat houdt in dat we iets voor die naasten moeten betekenen. Wel, God heeft in zijn genade de hele wereld tegenwoordig bij

onze voordeur gebracht. Dus wie wonen er in je straat? Wat betekenen je voor ze en probeer je voor hen te betekenen? Ben je al op de thee of koffie geweest of 'zij' bij jou?

Ik vermoed dat al deze lijnen tot veel discussie zullen leiden. En dat is een goede zaak. Ik heb met lede ogen toegekeken hoe populisten (zoals Wilders) allerlei zaken volledig uit zijn verband hebben getrokken en de samenleving met veel angst hebben opgezaagd, bijvoorbeeld voor de islam. Maar heb je zelf al eens met moslims gegeten? Voor hen gebeden? Hen gezegend? Laten we stoppen met de karikaturen en de echte ontmoeting aangaan. Mijn vrouw Ria en ikzelf hebben de afgelopen jaren veel geïnvesteerd in de ontmoeting met moslims en dit had boeiende en gezegende gevolgen.

Ik herinner mij (vijftig jaar geleden) nog heel goed hoe protestanten idiote karikaturen hadden over de katholieken. Ik herinner mij hoe leden van evangelische gemeenten idiote karikaturen hadden van gereformeerden en katholieken. Ik herinner mij... En nu zitten ze allemaal in dezelfde christelijke politieke partijen of christelijke vakbeweging.

Wil het geloof een zoutend zout zijn *in* de publieke ruimte, dan moeten wij de karikaturen over elkaar overboord gooien.

Hoofdstuk 4: Veranderingen in de publieke ruimte van Rotterdam, een voorbeeld

Hieronder volgt een artikel dat is geschreven naar aanleiding van een studiedag over migratie, georganiseerd door de Evangelische Zendingsalliantie. Vele immigranten hebben Rotterdam zeer gekleurd, en dat is juist niet negatief. Bijna vijftig procent van de stad Rotterdam is migrant, maar daarom zijn dat nog niet allemaal moslims (een karikatuur van Wilders). Integendeel. Vele immigranten hebben hun eigen kerken of moskeeën gesticht.

Vanuit die kerken en moskeeën vinden talloze sociale initiatieven plaats. Zie daarvoor bijvoorbeeld het rapport ‘Tel je zegeningen’⁸. Deze migranten zijn zo actief dat zij dankzij hun inspanningen onder hun volks/stamgenoten de stad jaarlijks tientallen miljoenen besparen.

Migratie naar Rotterdam, unieke kansen

door Leen La Rivière en Madelon Grant (Skin Rotterdam)

Rotterdam is een fascinerende stad. Het gaat steeds meer op het visioen van Jesaja (of het visioen van Johannes op Patmos, hoofdstuk 21) lijken, waar alle volkeren samenstromen om de Heer te dienen. Rotterdam heeft nu al 172 nationaliteiten en circa vijftig procent van de inwoners is van buitenlandse afkomst.

In het kort de geschiedenis

Als havenstad komen er al eeuwenlang migranten naar de stad.⁴ De eerste migrantenkerken⁵ dateren uit de zestiende en zeventiende eeuw: de Eglise Wallonne (de voorvader van Leen La Rivière die halsoverkop uit Frankrijk

4 Zie ook Paul van de Laar e.a.: Vier eeuwen migratie: bestemming Rotterdam (1998).

5 De term ‘migrantenkerk’ is zeer ontoereikend, maar wordt in dit artikel gebruikt als containerbegrip om die kerken aan te duiden wier gemeenteleden overwegend wortels in het buitenland hebben. Er bestaan echter allerlei mengvormen en de discussie wanneer men geen migrant meer is maar Nederlander/Rotterdammer ligt zeer gevoelig. Menig Surinamer (of bijvoorbeeld Antilliaan) woont al langer in Rotterdam dan de gemiddelde blanke autochtone Rotterdammer.

moest vluchten om zijn leven te redden was lid van deze gemeente) en de Scots International Church Rotterdam. Deze kerken zijn er nog steeds. Rond 1870 ging de stad snel groeien: door de enorme expansie van de havens en de industrie waren tienduizenden nieuwe arbeiders nodig. Deze kwamen uit boerenbedrijven in met name Zeeland en Brabant. Versneld werd Rotterdam-Zuid gebouwd. Tot circa 1960 waren de ‘echte Rotterdammers’ diegenen die aan de noordkant van de rivier woonden; in het zuidelijke deel van de stad woonden ‘boeren’, zo vonden vele ‘echte’ Rotterdammers.

Na 1960 ging het plaatje veranderen. De hele stad telde toen circa 730.000 inwoners. Langzaam begon de blanke middenklasse naar de voorsteden te trekken. Ongeveer 150.000 goed verdienende, blanke autochtonen vestigden zich in de blanke ‘banlieus’: Capelle, Krimpen, Pijnacker, Ridderkerk, Berkel en Rodenrijs, Hellevoetsluis, enzovoort. Dit waren plaatsen die explosief groeiden. Rotterdam verarmde echter. De industrie begon aan een nieuwe expansiegolf en dat bracht een behoefte aan nieuwe arbeiders met zich mee. Deze ‘gastarbeiders’ kwamen in opeenvolgende golven: Italianen, Spanjaarden, Grieken en andere Europeanen. Over het algemeen gingen deze mensen na verloop van tijd weer terug naar hun land van herkomst. Iets later kwamen Turken, Marokkanen en Kaapverdiërs, waarvan men aannam dat zij ook terug zouden gaan. Dat gebeurde echter niet. Gezinshereniging kwam tot stand. Huisvesting was beroerd: soms woonden er veertig mensen in een gewoon huisje. Dergelijke situaties leidden tot sociale spanningen in de soms overbevolkte arbeiderswijken. Vanuit de pensions en overbevolkte kamers verspreidden deze nieuwkomers zich over de stad. Men vestigde zich uiteraard in de wijken met de goedkoopste huurhuizen. Dit leidde tot gettovorming en overlast. Het gemeentebestuur greep in en kwam tot een spreidingsbeleid.

Naast arbeidsmigranten kwamen er ook andere golven, zoals Surinamers en Antillianen. Rotterdam telde op 1 januari 2012 617.347 inwoners.⁶ Er zijn wijken met tachtig procent allochtonen. Rotterdam is de stad met de jongste bevolking van heel Nederland en eveneens met het grootste aantal jongeren. De veiligheid is de laatste jaren sterk verbeterd.⁷

6 Bron: COS Rotterdam, www.cos.rotterdam.nl, Bevolkingsmonitor 2011.

Andere cijfers

Het COS (Centrum voor Onderzoek en Statistiek van de Gemeente Rotterdam) publiceert regelmatig over de bevolkingsopbouw van Rotterdam. Men werkte ook mee aan het rapport *Tel je Zegeningen*.⁸ Dit onderzoek werd uitgevoerd door KASKI/Universiteit van Nijmegen, in opdracht van de Gemeente Rotterdam (naar aanleiding van een motie van CDA en Christen Unie/SGP) om boven tafel te krijgen wat de maatschappelijke bijdrage van christelijke gemeenschappen in Rotterdam was.

Wat waren de uitkomsten? Het bleek dat de kerken ca. 204.000 leden hebben (de stad is nog nooit zo christelijk geweest), waarvan er zo'n 50.000 regelmatig een kerkdienst bijwonen. Rekening houdend met die groepen die inmiddels in de statistieken als autochtoon worden gerekend maar kerkelijk vaak hun eigen gemeentes hebben, zoals Surinamers en Antillianen, zijn er zo'n 100.000 migrantenchristenen.⁹ De meeste 'nieuwe Rotterdammers' zijn dus christen. Daarnaast zijn er in Rotterdam circa 80.000 moslims.¹⁰ Uit het rapport bleek ook dat naast de bekende blanke kerken (PKN, RKK en een paar evangelische gemeentes) er bijna 200 internationale/migrantenkerken bestaan, vaak georganiseerd via etnische lijnen of taalgroepen. Deze groep kerken is zeer gevarieerd in afkomst, grootte en denominaties: er zijn grote (circa 1.000 leden) en kleine (uit vijftien mensen bestaande) kerken, in tientallen talen, en van anglicaans, luthers en methodisten tot zevende dag adventisten, evangelische en pinkstergemeentes maar ook orthodoxe en katholieke migrantenparochies. Inmiddels ontstaan bovendien in toenemende

7 De criminaliteit wordt veroorzaakt door: 1. Antillianen, 2. Marokkanen, 3. Surinamers, 4. Turken, 5. Kaapverdiërs. Bron: COS

8 *Tel je zegeningen: het maatschappelijk rendement van christelijke kerken in Rotterdam en hun bijdrage aan sociale cohesie*. NIM/KASKI, Nijmegen (2008).

9 De cijfers zijn afhankelijk van hoe je bepaalde groepen classificeert. Het onderscheid autochtoon/allochtoon of migrant dekt niet de geleefde realiteit: groepen als Surinamers en Antillianen, maar ook mensen van Indonesische afkomst zijn in de statistieken autochtoon, maar hebben vaak wel hun eigen kerken, hoewel er steeds meer mengvormen ontstaan. Deze kerken zien zichzelf noch als migrantenkerk, noch als autochtone kerk - SKIN-Rotterdam gebruikt de term internationale kerken omdat dat voor iedereen ruimte biedt, ongeacht herkomst.

10 Bron: Spior, koepelorganisatie moslim organisaties Rotterdam. Let op, er is ook een islamrapport, dat tot gelijke conclusies komt over de moskeeën als *Tel je zegeningen* ten aanzien van de migrantenkerken.

mate multiculturele kerken, met name bij de tweede generatie migranten. Waar het voor de eerste generatie prettig is om in haar eigen taal en cultuur te communiceren, zie je dat de tweede generatie gewend is om zich te bewegen in een samenleving waar allerlei culturen door elkaar lopen en samenkomen. Een vraag die gesteld kan worden, is of al deze kerken zijn ontstaan vanuit een missionaire bevoegdheid. Vaak is dat niet het geval: de kerken zijn ontstaan vanuit een natuurlijke behoefte van nieuwe Rotterdammers om samen hun geloof te belijden en in praktijk te brengen, en de roeping van een aantal voortrekkers om de behoefte en noden van hun gemeenschap te dienen. Zo zijn er tientallen gelovigen gewoon begonnen, met als resultaat een enorm aantal nieuwe kerken. In meerdere gevallen zijn kerken echter wel degelijk ontstaan door zending vanuit het buitenland: er zijn gevallen bekend van voorgangers die uit Afrika, Latijns-Amerika of Europa worden uitgezonden om (vaak zonder enige materiële steun van de moederkerk) in Nederland het goede nieuws van Gods woord te verspreiden. Deze kerken reiken vaak ook uit naar de bredere bevolking om hen heen, omdat ze hun boodschap aan ons land willen verkondigen en zo vernieuwing en opleving willen brengen, zaaien in droge grond. De motivatie van deze leiders leidt soms dus tot een andere aanpak, hoewel er allerlei mengvormen voorkomen.

Veel internationale/migrantkerken hebben een groot bereik: sommige zijn de enige kerk voor een bepaalde groep in heel Nederland; andere hebben regionaal bereik en hebben dan vaak zusterkerken in andere steden in Nederland; weer andere kerken zijn zelfstandig en echt gericht op een bepaalde wijk of eenlingen. De meeste kerken hebben echter een internationaal netwerk van zusterkerken in heel Europa of over de hele wereld. Dit netwerk biedt hen bijvoorbeeld toerustingsbijeenkomsten, maar ook inspiratie en uitwisseling. Hierin zijn twee bewegingen te zien: sommige kerken beginnen in Nederland (of Europa) en breiden zich geleidelijk uit door kerkplanting; andere kerken komen van buiten Europa en laten een tak van hun netwerk in Rotterdam (en/of elders in Europa) wortel schieten.

Deze internationale/migrantkerken, of wellicht is geloofsgemeenschappen een beter woord, zien de kerk niet als een plek om op zondag even voor anderhalf uur bij elkaar te komen. Er zijn de hele week door vele gemeenschapscontacten, waarbij lief en leed worden gedeeld. Op vele wijzen

wordt er hulp aan gemeenteleden geboden. De betrokkenheid is enorm en deze gemeenschappen groeien. Het rapport *Tel je zegeningen* constateert dan ook dat al deze sociale activiteiten de Rotterdamse overheid 55 à 60 miljoen euro per jaar besparen (de traditionele autochtone kerken dragen nog eens hetzelfde bij, wat het totale maatschappelijke rendement van alle kerken in Rotterdam op 120 à 130 miljoen euro per jaar brengt). De publicatie van dit rapport, een jaar nadat dominee R. Calvert vanuit SKIN-Rotterdam in 2007 de *Gids van Migrantenkerken* had gepubliceerd, schudde de Rotterdamse politiek wakker. Zo werd mede mogelijk gemaakt dat het werk van het toen nog jonge SKIN-Rotterdam verder van de grond kwam (zie www.skinrotterdam.nl).

En nu

Deze koepelorganisatie SKIN-Rotterdam, met inmiddels drieënveertig aangesloten kerken, organiseert trainingen en cursussen, maar ook individuele begeleiding, om de voorgangers en leiders van de internationale kerken verder te helpen. Er is een directeur aangesteld om alles in goede banen te leiden. Met de PKN ontstond een goed contact. Er wordt nu gewerkt aan de mogelijkheid dat leegkomende kerkgebouwen ter beschikking komen van migrantengemeenten, het liefst binnen de kerkorde van de PKN. Dit voorkomt namelijk de noodzaak van aankoop, hetgeen voor veel migrantengemeenten onbetaalbaar is.

Daarnaast ontstond er contact met verschillende partijen in het maatschappelijke middenveld: bijvoorbeeld met KSA/GCW (het kerkelijke sociale werk), zodat grote sociale problemen via bestaande gesubsidieerde structuren verholpen kunnen worden. Er kwamen contacten tussen nieuwe kerken en de voedselbank (veel migrantengemeenten zijn nu verdeelpunt). Er kwamen tevens contacten met de politiek, die inmiddels terdege beseft dat al die migrantenkerken de ‘stofzuigers’ van de samenleving zijn. Hier is men veel beter in staat probleemgevallen aan te pakken en te helpen dan de overheid of officiële instanties. De wethouder komt dan ook regelmatig naar activiteiten van SKIN-Rotterdam of op werkbezoek bij een migrantenkerk. Maar gelukkig hoeft SKIN-Rotterdam niet alles te organiseren: ook sommige traditionele kerken openen hun deuren. Verschillende PKN-kerken geven op zondagmiddag of doordeweeks ruimte aan een migrantenkerk. Ook vinden

sommige migrantenkerken bij autochtone evangelische en pinkstergemeentes een plek. Daarnaast biedt het Bisdom Rotterdam een thuis aan katholieke migrantenparochies.

De tradities en de beleving van kerkdiensten liggen vaak (te) ver uit elkaar. De kans dat migrantengelovigen zich bijvoorbeeld thuis zullen voelen in een gewone PKN liturgie is vrijwel nihil. Maar er is over en weer begrip en respect gegroeid. De PKN Rotterdam organiseert ieder jaar een dag voor haar predikanten. Die ontmoeting vindt in principe ieder jaar in een andere migrantenkerk plaats, zodat de PKN-predikanten kennis kunnen nemen van een fascinerende andere geloofswereld. In het Voorgangers Overleg Rotterdam ontmoeten autochtone evangelische en pinkstervoorgangers en hun collega's van buitenlandse afkomst elkaar. Binnen de RKK zijn een paar parochies in zijn geheel geëvolueerd: er is een Spaanstalige, een Portugese, een Poolse en een Kroatische parochie en daarnaast nog een aantal kleinere geloofsgemeenschappen (zoals Engels-Afrikaans of Filipijns). Zo zijn er meerdere plekken waar ontmoetingen plaatsvinden. In een aantal wijken hebben lokale kerken zelf het initiatief genomen om elkaar in de wijk op te zoeken, dwars over de grenzen heen.

De migrantengemeenschappen zijn een verrijking voor de stad en voor het lichaam van Christus in Nederland. Met elkaar laten al die bonte verscheidenheid van gelovigen zien hoe mooi het koninkrijk van God is.

Datzelfde kan ook gezegd worden van de diversiteit aan moslimgemeenschappen in Rotterdam.

Hoofdstuk 5: Scheiding tussen kerk en staat

Dit zo belangrijke artikel uit wordt steeds vaker misbruikt om bepaalde groepen (christenen, moslims) te discrimineren. Want bepaalde zaken waar men recht op heeft (bijvoorbeeld bepaalde subsidies) worden door instanties geweigerd met beroep op dit artikel uit de wet¹¹. Ook al wordt aangetoond hoe belangrijk een initiatief is vanuit christelijke of islamitische achtergrond, er is grote huiver bij allerlei autoriteiten. Hoe komt dat? Is het terecht?

Tijd om de boel eerst eens historisch te bezien.

Met de oprichting van het Koninkrijk der Nederlanden *na* de Franse revolutie had de koning staatsrechterlijk gezien veel macht, het parlement maar weinig. Het koninkrijk had een staatskerk: de Nederlandse Hervormde Kerk en de koning had macht ten aanzien van benoeming van de hoogste ambtsdragers. Het katholicisme werd gedoogd, maar mocht geen bisschoppen hebben. Ook binnen het protestantisme liep men soms vast op de wel heel rigide kerkbepalingen die van hogerhand werden opgelegd. Dissidente protestantse groeperingen ontstonden.

In 1848 kwamen er nieuwe wetten (Thorbecke) en op basis hiervan een nieuwe regelgeving. De uitwerking is de scheiding van kerk en staat 2. Maar wat hield dat in?

1. De koning benoemde niet langer de top van de Hervormde Kerk, ook had hij geen invloed meer op het kerkrecht of ingrijpen in de interne kerkerde. Feitelijk geeft dit artikel de Hervormde Kerk *vrijheid van godsdienst*.
2. Ook andere godsdienstige groepen konden zich nu organiseren, wat dan ook snel hierna gebeurde, zoals in de afscheiding van de gereformeerden van de hervormden en het ontwikkelen van een eigen gereformeerde zuil rond 1900. Ook piëtistische groepen organiseerden zich zelfstandig (voorbeelden: het Leger des Heils, baptisten en de Johannes de Heer/Maranatha-beweging).

¹¹ hierbij wordt aangetekend dat het begrip 'scheiding tussen kerk en staat nergens in de grondwet staat!' Het is een afgeleide redenatie

3. De katholieke kerk organiseerde zich in Nederland opnieuw met bisschoppen en dit leidde tot de emancipatie van het katholieke volksdeel, ook eindigend in een eigen 'zuil' rond 1900. De koning en de staat had hierop geen invloed meer.
4. Ook in het publieke leven (dus letterlijk op straat) mochten weer uitingen van geloof plaatsvinden. Zo kwamen er ook weer processies in een aantal plaatsen tot stand.
5. Het parlement kreeg veel meer macht.
6. Ministeriële verantwoordelijkheid

Er zijn nog de volgende kanttekeningen te maken:

- a Thorbecke was een gelovig mens. Dankzij het liberalisme en het liberale gedachtegoed was hij in staat om vrijheid van godsdienst voor iedereen in wetgeving om te zetten, waardoor ook de katholieke kerk zichzelf in vrijheid kon organiseren en manifesteren.
- b Thorbecke was in het geheel geen secularist die de invloed van godsdienst wilde beperken, maar juist iemand die staatkundige omstandigheden wilde regelen, zodat alle christelijke geloofsrichtingen juist in die staat in vrijheid konden bestaan.
- c De wet was in feite emancipatorisch voor gelovigen, want nu werden geloofsminderheden beschermd tegen willekeur en ingrijpen van de staat.
- d Deze wet is dus eigenlijk het fundament voor pluriformiteit van de samenleving en dat kan alleen maar bestaan op basis van tolerantie en onderling begrip. Met name de twee wereldoorlogen hebben aanzet gegeven tot toenemende contacten en toenemend begrip tussen de verschillende christelijke geloofsrichtingen. Dit heeft geleid tot het huidige klimaat van vertrouwen, samenwerking en begrip.
- e Maar dat allemaal betekende *niet* dat de staat neutraal was. In dezelfde grondwet staan artikelen over zedelijkheid, moraal en ethiek. Thorbecke begreep dat juist de christelijke waarden voor staat, land en samenleving onmisbaar zijn.¹²

¹² Thorbecke wilde wel degelijk een scheiding tussen geloof en politiek

Het is daarom bijzonder triest dat bepaalde politieke partijen zich willen beroepen op Thorbecke en een volledig neutrale staat verlangen. Het is de vraag of deze politici iets geleerd hebben van de afgelopen vijftig jaar sinds de culturele revolutie van het westen aan het einde van de jaren zestig van de vorige eeuw. Zonder waarden en de daarvan afgeleide normen zal de samenleving desintegreren en ten slotte uiteenvallen. Ook al zijn er sommigen die betogen dat de tijd van de ‘grote verhalen’ voorbij is, we hebben het verhaal van onze samenbindende waarden juist broodnodig. En die zijn allemaal van godsdienst afgeleid (denk eens aan de inhoud van de tien geboden).¹³

In 1983 kwam er met deze grondwetwijziging een aspect bij dat een seculiere levensovertuiging gelijkgesteld werd met aan een religieuze.

De toepassing is, dat de staat activiteiten van seculiere achtergrond en van een religieuze achtergrond gelijkelijk zal moeten bezien, anders maakt de staat zich schuldig aan discriminatie. De staat houdt zich nog aan dit beginsel van gelijkheid, bijvoorbeeld bij ziekenzorg, opvang en de bekostiging van onderwijs. Maar bij andere activiteiten, zoals culturele, begint dit steeds moeilijker te worden, zeker op plaatselijk niveau. En dat is eigenlijk ten onrechte. Ook zijn er fondsen die geen subsidie verstrekken aan sociaal-culturele activiteiten vanuit een religieuze achtergrond. Ook dit is in wezen onterecht. Hier zouden eens proefprocessen over gevoerd moeten worden.

Maar het zal duidelijk zijn dat de overheid, na de wetswijzigingen van 1848 en 1983, nooit gebedsdiensten, samenkomsten of kerkdiensten zal bekostigen. Hooguit zou faciliteren in bepaalde uitzonderingsgevallen een argument kunnen zijn (neem bijvoorbeeld de herbouw van de Laurenskerk in Rotterdam na de oorlog).

Het gaat dus om volledig gelijkwaardige behandeling door de staat van alle religieuze, culturele, levensbeschouwelijke en neutrale organisaties en

¹³ Toen minister-president Jan Peter Balkenende een aantal jaar geleden het probleem van waarden en fatsoen aan de orde stelde, werd hij bijna weggehoond en in allerlei TV programma's belachelijk gemaakt. Het morele verval (o.a. door het onvoorstelbare zinloze geweld) van de publieke ruimte A.D. 2012,2013 is nu zodanig, dat iedere politieke partij achter de noodzaak van beschavingsoffensieven staat.

instellingen. Die diversiteit is juist een signaal van een levende en dynamische samenleving, met andere woorden, het maatschappelijke middenveld. Sociale cohesie is het gevolg.

In Nederland is er dan ook een sterk maatschappelijk middenveld. En een sterk maatschappelijk middenveld is een voorwaarde voor een gezonde en levende democratie.

De staat werkt hier voorwaardenscheppend en heeft er dus groot belang bij dat religie *juist in de publieke ruimte* blijft optreden en zijn zegenrijke taken verricht.

Frankrijk is het land waar op basis van de laïcité-filosofie religie volledig *buiten* de samenleving wordt gehouden en waar religie volgens die opvatting geheel tot het privé domein behoort. En dat heeft soms heel vervelende gevolgen, wanneer bijvoorbeeld een evangelische groepering het plaatselijk theater op zondagmorgen wil huren voor een dienst, of wanneer toestemming wordt gevraagd voor een gebouw (moskee, migrantenkerk). Maar dit soort zaken hebben wij ook in Nederland: de duivenvereniging mocht wel een zaaltje huren in een cultureel centrum, maar een migrantenkerk niet (terwijl die juist ook zo mooi een duif als symbool had). Daarnaast worstelt iedere Franse regering met de problemen van gemeenschappelijke waarden (het oproepen van alleen patriottisme is wel uitgewerkt) en herbronning van de samenleving. En dat heeft al eens geleid tot de oproep dat het christendom zich sterker zou moeten manifesteren.

Zoals staat en samenleving in alles met elkaar te maken hebben, zo zijn ook religie en de publieke ruimte nauw met elkaar verweven. Het is tijd dat de koudwatervrees bij vele ambtenaren geslecht wordt en dat men juist gaat inzien dat religie een verrijking voor de samenleving is.

Hoofdstuk 6: De tien wegwijzers

Een samenleving heeft een set van regels nodig om te kunnen functioneren. Misbruik moet tegengegaan kunnen worden, macht moet in balans zijn, fundamentele waarden, welke voor de hele samenleving gelden, moeten benoemd worden, anders ontspoord de boel.

Circa vierduizend jaar geleden werd een bevrijder, een profeet, met dit probleem geconfronteerd. Het volk had vierhonderd jaar moeten zuchten onder een steeds angstwekkender wordend regime van de despoten, de farao's. Mozes leidde het volk Israël in opdracht van God vanuit de slavernij naar de vrijheid. Maar toen ging het fout. In plaats van dankbaarheid voor het wonder van de bevrijding begonnen er allerlei machtspelletjes, gekonkel en corruptie te ontstaan.

Dan wordt Mozes door God ontboden en ontvangt hij bovenop de berg Sinai de tien geboden.

“Toen sprak God deze woorden:

‘Ik ben de Heer, uw God, die u uit Egypte, uit de slavernij, heeft bevrijd. Vereer naast mij geen andere goden.

Maak geen godenbeelden, geen enkele afbeelding van iets dat in de hemel hier boven is of van iets beneden op de aarde of in het water onder de aarde. Kniel voor zulke beelden niet neer, vereer ze niet, want Ik, de Heer, uw God, duldt geen andere goden naast mij. Voor de schuld van de ouders laat ik de kinderen boeten, en ook het derde geslacht en het vierde, wanneer ze Mij haten; maar als ze mij liefhebben en doen wat ik gebied, bewijs Ik hun mijn liefde tot in het duizendste geslacht.

Misbruik de naam van de Heer, uw God niet, want wie Zijn naam misbruikt, laat Hij niet vrijuit gaan.

Houd de sabbat in ere, het is een heilige dag. Zes dagen lang kunt u werken en al uw arbeid verrichten, maar de zevende dag is een rustdag, die gewijd is aan de Heer, uw God; dan mag u niet werken. Dat geldt voor u, voor uw zonen en dochters, voor uw slaven en slavinnen, voor uw vee, en ook voor vreemdelingen die bij u in de stad wonen. Want in zes dagen heeft de Heer de hemel en de aarde gemaakt, en de zee met alles wat er

leeft, en op de zevende dag rustte Hij. Daarom heeft de Heer de sabbat gezegend en heilig verklaard.

Toon eerbied voor uw vader en moeder. Dan wordt u gezegend met een lang leven in het land dat de Heer, uw God, u geven zal.

Pleeg geen moord.

Pleeg geen overspel.

Steel niet.

Leg over de ander geen vals getuigenis af.

Zet uw zinnen niet op het huis van een ander, en evenmin op zijn vrouw, op zijn slaaf, zijn slavin, zijn rund of zijn ezel, of wat hem ook maar toebehoort”¹⁴

Door de eeuwen heen is deze codex gebruikt om er een heleboel andere geboden aan op te hangen, waardoor heel veel mensen een aversie tegen godsdienst hebben ontwikkeld. Je werd met die menselijke regels in sommige kerken om de oren geslagen. “Een waar christen rijdt niet met de trein, het is duivelstuig” (uitspraak rond 1850). “Een waar christen gaat niet met de vélôcipedè (de fiets), en zeker geen dames” (uitspraak rond 1910). “Een waar christen gaat niet met een automobiel” (uitspraak van rond 1920). “Een waar christen gaat niet met een vliegtuig” (uitspraak van rond 1935). En zo waren er plekken in ons land waar de sociale controle alles als een natte deken verstikte, want uit naam van God mocht dit niet, dat niet, zus niet en zo niet. Theater was zondig, film was nog zondiger en dansen was helemaal verschrikkelijk. Wanneer we er nu op terugkijken kunnen we hard lachen om al die menselijke verboden.

Maar helaas hebben velen de afgelopen honderd jaar het geloof door al die menselijke verboden verloren.

Tijd dus om terug te gaan naar de basis. Tijd om de tien opdrachten van het stof te ondoen. Dan blijkt dat die tien geboden tien heel wijze leefregels zijn om jezelf, je gezin en de gemeenschap gezond te houden.

14 Oude Testament, Exodus 20:1-17 (NBV), zie ook Deuteronomium 5:6-21.

Een eigentijdse context:

1 + 2. Er is maar één God en vereer geen andere goden.

Onze hectische samenleving kent vele goden: onze auto, ons werk, ons bezit, onze politieke partij, onze voetbalclub, gokken, drank, drugs, en ga zo maar door. En die afgoden eisen alles op: onze tijd, ons geld, ons leven. Als we niet langer in de vrede en rust verkeren met de ene God gaan de afgoden ons verteren. Dus waar focussen we ons op? Wat zijn onze levensprioriteiten en ambities?

3. Misbruik Gods naam niet.

Dit wordt meestal uitgelegd als een verbod op vloeken. Nu is vloeken beslist een gebrek aan fatsoen en goede omgangsvormen. Maar zelf denk ik sterker aan voorbeelden als: wanneer in naam van de Heer geweld wordt gebruikt (dat kunnen aanslagen zijn, of bij anti-abortus betogingen, of vul maar in). Maar ook indien een voorganger/ambtsdrager zijn gemeente manipuleert en uitperst, fraude pleegt, vrouwen misbruikt, jongens misbruikt, is dit misbruik van de naam Gods.

4. De sabbat in ere houden.

Hoe gemakkelijk hebben wij de vrije zondag in de politiek overboord gegooid. Lang leve de 24/7 economie. Liberalisering en marktwerking is het nieuwe evangelie. We zien nu steeds meer de vruchten: overwerkte middenstanders, gestreste medewerkers, doorgedraaide moeders, gezinnen die uiteenvallen (want pa en ma zijn eigenlijk nooit meer eens een moment samen thuis). Alle sociale contacten staan onder druk of zijn eigenlijk al helemaal verwaterd. Nee, geen tijd meer voor niets doen. Druk, druk, druk. En het aantal burn-outs neemt schrikbarende vormen aan: onder studenten, onder dertigers, veertigers, vijftigers... Toch niet zo'n gek idee, een dag in de week rust.

5. Eerbied voor ouders hebben.

Laten we het wat breder zien, eerbied voor ouderen. De hufferigheid in het verkeer is enorm toegenomen, zeker naar ouderen toe. Ook de zorg voor ouderen is kwalitatief de laatste jaren sterk teruggelopen. Het blijkt dat solidariteit onder verschillende generaties belangrijke en kostbare vruchten afwerpt. Jongeren realiseren zich nauwelijks dat alles wat ze kunnen bereiken

te danken is van de inzet van vorige generaties. We staan altijd op schouders van deze ‘ouders’.

6. Niet moorden.

Hoe vaak wordt een moord uit wraak niet vergolden met een andere moord? Heel belangrijk is daarom het Bijbelvers waarin God zegt: ‘Mij komt de wrake toe’. Excessief geweld moet direct gestopt worden, anders sleurt het hele gemeenschappen mee in een verwoestende spiraal.

7. Geen overspel plegen.

Het lijkt zo spannend, seks met een ander in het geheim. Maar als het uitkomt, is het verwoestend voor een relatie. Waarom? Omdat de meest basale functies van het vertrouwen zijn geschaad. Seks is zoveel meer dan een kick. Een eerlijke relatie en wederzijds vertrouwen hoort de inbedding te zijn. Verdwijnt dat, dan misbruikt men elkaar in wezen alleen maar. Jezus trekt overspel door naar de achterliggende problemen. Hij zegt dat een ander begeren al een vorm van overspel is. Sta je begeerte toe in je leven, ongeacht waarnaar, dan zal die begeerte je op den duur verteren.

8. Niet stelen.

Hoe voel je je, als iemand iets van je pikt? Dat maakt al duidelijk hoe wezenlijk dit punt is. Maar laten we eerlijk zijn, hoe gemakkelijk wordt niet van de werkplek een laptop, een pen, een blocnote, en ga zo maar door meegenomen? Ook illegaal downloaden is stelen. Maar je kunt ook de eer van een ander stelen, door die ander niet het respect voor zijn bijdragen/prestaties te geven, of dat nu een gevierd schrijver of de schoonmaker is.

9. Geen vals getuigenis afleggen.

Liegen maakt meer kapot dan je lief is. Een vals getuigenis is nog sterker, dat is willens en wetens iemand beschadigen. Hoe vaak zie je dit soort zaken niet in het bedrijfsleven, de politiek en de financiële wereld. Alleen een samenleving gebaseerd op recht, gerechtigheid en eerlijkheid houdt stand.

10. Zet uw zinnen niet op het iets van een ander

Gewoon, wees in niets jaloers. Nog beter: wees dankbaar als een ander iets heeft, kan of doet wat jij niet hebt, kunt of doet. Het best: zegen die ander in gebed. Jezus riep ons zelfs op om te bidden voor onze vijanden en hen te zegenen. Dat klinkt allemaal heel onrealistisch. Het effect is echter dat je door dit allemaal te doen vrij bent, geheel vrij om zelf tot ontplooiing te komen,

niet kreupel gemaakt of verkleurd door de gekleurde bril van jaloezie of hebzucht.

Jezus Christus vatte die tien geboden samen in het beroemde kruis van alle betrekkingen:

“Het voornaamste is: Luister Israël! De Heer, onze God, is de enige Heer; heb de Heer, uw God lief met heel uw hart en met heel uw ziel en met heel uw verstand en met heel uw kracht. Het op één na belangrijkste is dit: Heb uw naaste lief als uzelf. Er zijn geen geboden belangrijker dan deze” (Marcus 12:29-31).

Deze uitspraak is vermoedelijk de kern van het evangelie en zonder meer een briljante samenvatting van de tien geboden. En door dat allemaal te doen, scheppen wij met elkaar het ‘bonum vita’, het goede leven, waarin alles in vrijheid tot zijn recht komt.

Deze codex van Mozes is de basis van de westerse waarden in onze samenleving. Ook de VN-verklaring van mensenrechten is eigenlijk een afgeleide hiervan.

Dit toont aan hoe belangrijk geloof en geloofswaarden zijn voor de publieke ruimte.

Een samenleving die op deze grondslagen is gebaseerd heeft toekomst. Want het vormt ook de basis voor:

- respect
- solidariteit
- beschaving
- humane waarden

Afsluitend, interessant in dit verband is een andere uitspraak van Jezus:

“wie deze geboden *doet* en aan anderen leert, zal in het koninkrijk der hemelen in hoog aanzien staan” (Mat.5:19b, met toegevoegde nadruk). Dus

gewoon *doen* en *doorgeven*, daardoor wordt de publieke ruimte een prachtige plek om te zijn.

BOOKPAL
Publish.Fast 'n Easy!

Hoofdstuk 7: Geloof ondersteunt orde in de publieke ruimte

Waarom bepaalde politieke overtuigingen of filosofie de religie uit de publieke ruimte willen bannen, blijft een merkwaardig fenomeen. Vooral omdat zeker het christendom gesteld is op orde en beschaving in de publieke ruimte. De belangrijkste medestander voor een functionerende publieke ruimte is dan toch echt het christelijke geloof. Want:

- a. De Joods-christelijke overtuiging en traditie is scherp gekant tegen iedere vorm van corruptie.
- b. De Joods-christelijke overtuiging en traditie is voor zuivere rechtspraak, recht en gerechtigheid.
- c. De Joods-christelijke overtuiging en traditie wil ook dat er gewoon belasting wordt betaald.

a. Anticorruptie

Waar macht is, komen ook lobby's om de boel in het eigen voordeel om te buigen. Omkoping en corruptie zijn het gevolg. De Bijbel waarschuwt leiders, de koningen, voor dat kwaad omdat dan eerlijkheid, rechtschapenheid en juiste rechtspraak onder druk komen. Mozes geeft dat al mee, wanneer het volk Israël zich gaat vestigen in het beloofde land (Deut.16:16-20): *“Stel in alle steden die de Heer, uw God, u in uw stamgebieden zal geven, rechters en griffiers aan, die zorg moeten dragen voor een zuivere rechtspraak. U mag de rechtsgang niet beïnvloeden en niet partijdig zijn. U mag geen steekpenningen (geschenken) aannemen, want steekpenningen maken het oog van de wijze blind en de stem van de rechtvaardige vals. Zoek het recht en niets anders dan het recht. Dan zult u in leven blijven.”*

(Andere voorbeelden Deut.27:25; 1 Sam.8:1-5; Ps.15:5; Spr.15:27; Spr.27:23; Jes.1:23; Jes.5:23; Jes.33:15-16; Ezech.22:12; Amos 5:10-15; Micha 3:9-12.)

“Laat u leiden door ontzag voor de Heer en neem u in acht, want de Heer, onze God, duldt geen onrecht, partijdigheid of corruptie”(2 Kron.19:7).

b. Eerlijke rechtspraak

Dit is nauw verbonden met het vorige punt. Mozes zegt het al: *“zorg ... dragen voor een zuivere rechtspraak. U mag de rechtsgang niet beïnvloeden en niet partijdig zijn.”* (Deut.16:16-20)

Bijna alle profeten trekken ten strijde tegen kromme rechtspraak. Gerechtigheid moet bij alles voorop staan. Zo ziet de profeet Amos de hele samenleving in zijn tijd door oneerlijke rechtspraak te gronde gaan (Amos 3:9-12):

“Hoor toch wat volgt, leiders van het volk van Jacob en heersers van het volk Israël, jullie die de gerechtigheid verafschuwen en al wat recht is krom maken, die Sion bouwen op (onschuldig)bloed en Jeruzalem op onrecht. De leiders spreken er recht in ruil voor geschenken ... daarom door jullie toedoen zal Sion als een akker worden omgeploegd, zal Jeruzalem een ruïne worden .” (Andere voorbeelden: Lev.19:15; Deut.25:16; Ps.43:1; Ps.119:3; Spr.16:8; Spr.22:8; Pred.3:16; Jes.1:13; Jer.22:13; Ez.28:18; Col.3:25.)

c. Belasting betalen

Niet zo'n vrolijk onderwerp, dat ook in onze samenleving gevoelig ligt: 'Waarom moeten wij betalen voor?' En terecht vraagt de burger 'value for tax money'. Het lag nog veel gevoeliger in de dagen van Jezus. Het land Israel was bezet door Romeinse troepen. Belasting betalen deed je eigenlijk aan de bezettingsmacht. Vele Joden hadden daar een gruwelijke hekel aan. Aan Jezus werd de vraag gesteld hoe het zit met belasting betalen. Als Jezus een ontwijkend antwoord zou geven, had men een aanleiding om hem gelijk op te pakken. Je vindt deze episode in Matteüs 22:15-22. De vraag komt van twee groepen van machthebbers: farizeeën (wetsgeleerden, zo zuiver mogelijk in de orthodoxe geloofsleer, die de religieuze macht van de tempel vertegenwoordigden) en Herodianen (deze aanhangers van koning Herodes, die namens de Romeinen de macht had en Romeinse troepen als bezettingsmacht had, vertegenwoordigden de politieke macht). Zij werken samen om Jezus in een val te lokken. Deze twee groepen komen dus bij Jezus en dan gaat het gesprek aldus: *“Meester, wij weten dat u oprecht bent en in alle oprechtheid onderricht geeft over de weg van God. Wij weten dat u zich aan niemand iets gelegen laat liggen, u kijkt immers niemand naar de ogen.*

Zeg ons daarom wat u vindt: 'is het toegestaan de keizer belasting te betalen of niet?' Maar Jezus had hun boze opzet door en zei: 'Waarom stelt u mij op de proef, huichelaars? Laat me de belastingmunt zien'. Ze reikten hem een denarie aan. Hij vroeg hun: 'Van wie is dit een afbeelding en van wie is het opschrift?'. Ze antwoorden: 'Van de keizer'. Daarop zei hij tegen hen: 'Geef dan wat van de keizer is aan de keizer, en geef aan God wat God toebehoort'. Ze waren zeer verbaasd toen ze dit hoorden. Ze lieten hem staan en gingen weg.'"

Maar ook de tempel hief belasting, die Jezus ook betaalde (je vindt die episode in Matteüs 17: 24-27).

Jezus erkent met deze twee belastingen, dat er twee dimensies zijn; die van de staat en die van de religie. Willen beide bestaan, zal je aan beide moeten betalen. Er is geen enkel verhaal of tekst in de evangeliën te vinden die het bestaansrecht van die twee machten ook maar ergens in twijfel trekt. Beide worden door Jezus erkend en beide hebben in zijn ogen hun eigen functie, zijn wel nauw met elkaar verbonden in de publieke ruimte. Deze gezonde visie op de 'scheiding van kerk en staat' staat geheel in de traditie van het oude Israël. Bij de uittocht uit Egypte was de leider Mozes zowel werelds staatsman, politiek leider en legeraanvoerder, maar ook geestelijk leider en profeet. Na de intocht in het beloofde land volgt de periode van de rechters (Richteren), die ook een combinatie vormden van werelds en geestelijk leiderschap. Vanaf circa 1000 voor Christus begint de tijd van de koningen. Hier heb je scheiding van de machten: de koningen hebben bij de gratie Gods de wereldse macht, de tempel met de priesters hebben de geestelijk en morele macht. Beide machten moeten samenwerken, gebaseerd op de waarden uit de godsdienst: gerechtigheid, redelijkheid, eerlijkheid, corruptiebestrijding, aandacht voor de armen, weduwen en wezen, enzovoort. Als er koningen of hogepriesters kwamen die met deze principes een loopje namen, werden deze hevig bekritiseerd door de klokkenluiders (whistle blowers) van hun tijd: de profeten.

Hoofdstuk 8: Een inspiratie zijn in de publieke ruimte

“Jullie zijn het licht in de wereld. Een stad die boven op een berg ligt, kan niet verborgen blijven. Men steekt ook geen lamp aan om hem vervolgens onder een korenmaat weg te zetten, nee, met zet hem op een standaard, zodat hij licht geeft voor ieder die in huis is. Zo moet jullie licht schijnen voor de mensen, opdat ze jullie goede daden zien en eer bewijzen aan jullie Vader in de hemel” (Mat.5:14-16).

Het is de opdracht van Jezus om een lichtend licht te zijn *in* de publieke ruimte. We moeten ons niet verbergen in getto's, en daarbij gaat het niet om onze woorden, maar juist om onze daden *in* de publieke ruimte.

Ook in Zijn beroemde verhaal, de gelijkenis van het zaaïen van het zaad, zegt Hij:

“de akker is de wereld, het goede zaad, dat zijn de kinderen van het koninkrijk (van God)” (Mat.13:37,38). En degene die zaaït (dus degene die de personen de wereld *in* stuurt) is Jezus Christus. Het is dus heel duidelijk *waar* gelovigen moeten zijn: in de publieke ruimte. En *hoe*? Als volgelingen van Christus Jezus, dus net zo onbaatzuchtig en zegenend als Hij.

Eeuwen daarvoor was het Joodse volk in ballingschap naar Babel weggevoerd. Hoe voelden de Israëlieten zich toen? Radeloos, hevig geëmotioneerd want hun familie was gedood, hun eigen natie vernietigd en hun tempel verwoest. Ze zaten duizenden kilometers ver weg. Hun vijanden maakten de dienst uit. Maar dan spreekt God via zijn profeet Jeremia de volgende opmerkelijke woorden: *“Dit zegt de Heer van de hemelse machten, de God van Israël, tegen de ballingen die hij vanuit Jeruzalem naar Babel heeft laten voeren: Bouw huizen en ga daarin wonen, leg tuinen aan en eet van de opbrengst, ga huwelijken aan en verwek zonen en dochters, zoek vrouwen voor je zonen en huw je dochters uit, zodat zij zonen en dochters baren. Jullie moeten in aantal toenemen, niet afnemen. **Bid tot de Heer voor de stad** waarheen ik jullie weggevoerd heb **en zet je in voor haar bloei**, want de bloei van de stad is ook jullie bloei” (Jer.29:4-7).* Een heel opmerkelijke opdracht om juist *niet* te marginaliseren, maar te participeren *in* de hele publieke ruimte. We weten uit andere verhalen (Daniël) dat Joodse ballingen

opklommen tot zelfs de hoogste politieke ambten in de hiërarchie van de bezetters.

Deze goddelijke oproep ligt geheel in lijn met een uitspraak uit de verzamelde wijsheden van koning Salomo, vijfhonderd jaar voor de profeet Jeremia: *“Door de zegen van oprechte mensen komt een stad tot bloei, de uitspraken van goddelozen zijn haar ondergang”* (Spr.11:11). In de context van de Bijbel is een goddeloze niet iemand die niet gelooft, maar altijd iemand die niet handelt naar de geboden van de eeuwige God.

Ook komt dat thema voor in de Psalmen (85:11-14):

*“Zijn glorie komt wonen in het land: **trouw en waarheid omhelzen elkaar, recht en vrede begroeten elkaar met een kus**, uit de aarde bloeit de waarheid op, het recht ziet uit de hemel toe. De Heer geeft al het goede: ons land zal vruchten geven. Het recht gaat voor God uit en baant voor hem de weg.”*

Een prachtige tekst, die heel poëtisch duidelijk maakt dat het goede, oprechte en eerlijke doen in de publieke ruimte juist Gods zegen is.

PUBLISH PAL
Publish.Fast 'n Easy!

Hoofdstuk 9: Extremisme

De huidige samenleving staat heel positief tegenover mensen die hun droom proberen te verwezenlijken. Misschien ligt hier een wat naïef, romantisch idee aan ten grondslag: de enkeling tegenover de machtige wereld. En weet zo iemand zijn doel te bereiken, dan volgt een groot applaus. Het is terecht, dat dit respect oogst. Maar er mogen vragen bij gesteld worden, zoals ten koste waarvan dat doel is gerealiseerd? Er zijn mensen die gezondheid, gezin, sociale contacten en persoonlijk geluk geheel opofferen voor zo'n doel. Maar dan wordt het extreem en de publieke opinie begint hier terecht aarzelingen over te hebben. Er zijn er die zelfs rücksichtslos iedere belemmering uit de weg ruimen om hun doel te bereiken, waarbij zelfs doden kunnen vallen. Terecht noemt de samenleving dit soort mensen krankzinnig en kan zo iemand zich voor de rechter verantwoorden.

Dit type mensen vind je in alle facetten van de samenleving: politiek, sport, economie, cultuur, vakbeweging en helaas ook godsdienst.

- *politiek extremisme* leidt tot haat zaaien, polarisering en politieke moord en kan zelfs tot oorlog leiden. Maar zijn wij dan tegen de politiek? Nee, andere partijen grijpen in, protesteren, veroordelen terecht die extreme standpunten en leggen een en ander uit aan de bevolking.
- *sportextremisme* leidt tot doping, misbruik, manipuleren van uitslagen en er schijnt zelfs een enkele doodbedreiging (concurrerende sportman) te zijn uitgevoerd. Maar zijn wij dan tegen sport? Nee, sportorganisaties en overkoepelende organen grijpen in, veroordelen terecht die acties en leggen een en ander uit aan het publiek.
- *economisch extremisme* leidt tot flitskapitaal, shareholders value als enige waarde, winst ten koste van alles (zelfs als het bedrijf failliet moet gaan of duizenden werknemers ontslagen worden), bonussen, exploitatie van mensen en van bodemschatten/milieu en zelfs tot oorlog (de Golfoorlog ging om olie, denk ook aan Oost Congo). Men

werkt alleen nog maar voor geld op de korte termijn in plaats van de waarden, mensen en mogelijkheden op de lange termijn. Het ergste voorbeeld van de laatste tijd is Enron, maar ook de banken (derivaten) die de globale crisis hebben veroorzaakt. Moeten we dan maar teruggaan naar ruilhandel? Sommige idealisten zouden dat graag willen. Nee, er komt een betere controle en de mensen worden op diverse manieren voorgelicht over oorzaak en gevolg en wat nu wijs beleid is.

- *cultureel extremisme* leidt ook tot slachtoffers. In de periode 1980-1995 was in Nederland onder de bepalende culturele elite de gedachte zeer sterk tot fanatiek aanwezig dat *de* vernieuwende kunst vorm het experimentele expressionisme was. Kunstenaars met andere stijlen en opvattingen werden uitgesloten van de topgalerieën, aankoopcommissies, van musea, enzovoort. Figuratieve kunst was die periode helemaal ‘verboden’ en tot ‘entartente’ kunst verklaard. Nu, in 2012, zijn alle stijlen weer geaccepteerd. Op Bienmales en andere grote kunstfairs brengen figuratieve kunst en andere stijlen weer veel geld op. Zijn wij daarom tegen kunst of moeten we die culturele elite opsluiten? (Er zijn kunstenaars die door die elite zo beschadigd zijn dat ze dit een aardig idee vinden.) Nee, kunstenaars hebben zich georganiseerd, houden tegen-exposities, doen aan voorlichting van het publiek en zoeken naar andere sponsors.
- *vakbondsextremisme* leidt tot opstanden, sterke polarisatie in bedrijven, langdurige stakingen en blokkeert iedere vorm van samenwerking. Met name de communistische en socialistische vakbonden in West-Europa hebben hier nog steeds een handje van. Zijn wij daarom tegen vakbonden? (In de USA zijn er heel wat kapitalisten die een verbod op vakbonden zouden toejuichen.) Nee, hoe terecht bepaalde acties ook mogen zijn, ten slotte moeten alle partijen om de tafel om tot overeenstemming te komen. Wat dat betreft werkt het Nederlandse poldermodel nog steeds het beste: vakbeweging, werkgevers en politiek zitten in een georganiseerde vorm om de tafel om tot overeenstemming te komen.

- *godsdienstextremisme* leidt tot fanatisme, hoogmoed/arrogantie, de ontregeling van groepen mensen en zelfs tot moord, aanslagen en oorlog. En dan verandert opeens de opinie. Er zijn groepen die godsdienst willen verbieden of hebben verboden (de communistische landen), of die godsdienst volledig uit de publieke ruimte willen verdringen (zelfs klokgelui mag niet meer). Waarom dan hier opeens een andere publieke houding dan bij de andere vormen van extremisme? Wat moet dan in het religieuze domein gebeuren? De gelovigen moeten opstaan en iedere vorm van extremisme scherp veroordelen. Christenen doen dit en de overgrote meerderheid van moslims moet ook niets hebben van extremisme. Hopelijk zal dit hoofdstuk ertoe bijdragen dat er beter zal worden geluisterd naar hun voormannen wanneer die extremisme veroordelen.

Voor christenen is het interessant om het probleem van extremisme eens in de Bijbel te bekijken. Hoe was het in de tijd van Jezus?

Er worden in de evangeliën vier stromingen genoemd:

- *Farizeeën*. Dit waren de orthodoxe wetsgeleerden. Zij waren behoorlijk fanatiek en regelden tot in het kleinste detail het leven van de gelovigen en de gemeenschap. Hierdoor was het bevrijdende geloof een verstikkende deken geworden, een soort nieuwe slavernij. Jezus noemt ze hypocriete huichelaars en neemt volledig afstand van deze invulling van het geloof (zie onder andere: Mat.16:5-12; Mat.3:7-8; Mat.5:20; Mat.9:9-13; Mat.12:1-8, 24-36; Mat.15:1-9; Mat.16:1-4; Mat.19:3; Mat.21:43-46; Mat.22:15-22).
- *Sadduceeën*. Dit was de zeer liberale geloofsgroep, vrijzinnig tot op het bot en net zo fanatiek in hun interpretaties als farizeeërs. Jezus noemt ook hen hypocriete huichelaars en neemt volledig afstand van deze invulling van het geloof (zie onder andere: Mat.16:5-12; Mat.3:7-8; Mat.16:1-4; Mat.22:23-33; Mat.23; Joh.7:1 [Joden=Farizeeërs], 32, 45-52; Joh.8:1-11; Joh.11:45-57; Joh.12:19, 42-43; Handel.26:4,5).

- *Herodianen*. De stroming van het politieke pragmatisme. Zij steunden koning Herodes, die de spil was van de Romeinse bezettingsmacht. Alles was geoorloofd om aan de macht te blijven, ook moord (Herodes vermoordde familieleden als ze een bedreiging vormden, liet Johannes de Doper zonder proces onthoofden, en ga zo maar door). Jezus noemt ook deze groep mensen hypocriete huichelaars en neemt volledig afstand van deze invulling van hun overtuiging (zie onder andere: Mat.22:15-22; Marc.3:6; daden van Herodes: Mat.2:13-16; Mat.14:1-12; Marc.6:14-29; Marc.8:15; Lucas 3:19-20; Luc.13:31).
- *Zeloten*. Dit waren de mensen die het land wilden bevrijden van de Romeinen en een nieuwe staat wilden stichten. Zij kozen voor moord en doodslag, als een soort Taliban van hun tijd. Jezus noemt ook deze laatste groep hypocriete huichelaars en neemt volledig afstand van deze invulling van die overtuiging en acties. (Zie bijvoorbeeld Mat.10:4, Marc.3:18 en Luc.6:15 waarin Jezus een zeloot oproept om Hem te volgen en dus zijn overtuiging los te laten. In Handel.1:12-13 wordt de Zeloot volledig getransformeerd. Zie ook Handel.2.)

Jezus geeft aan dat het evangelie, het goede nieuws, inderdaad goed nieuws is voor armen, verdrukten, weduwen en wezen. Het is een boodschap van God, die gerechtigheid, recht en vrede wil en extremisme verafschuwt. Het is een oproep om God lief te hebben boven alles en je naaste lief te hebben als jezelf. Jezus is fel tegen geweld en extremisme. Aan het einde van zijn leven laat Hij niet naar de wapens grijpen, maar veroordeelt Hij iedere vorm van geweld en volgt het pad van geweldloosheid. Dat leidt tot zijn arrestatie, schijnproces, kruisiging en opstanding.

Vlak voor Zijn hemelvaart zegt Jezus tegen zijn volgelingen: “ ... *maakt alle volken tot mijn discipelen*” (Mat.28:19). Hoe word je een discipel? Niet door macht, geweld of dwang, maar door samen te leven, zelf een paradigma te zijn en letterlijk het opofferende voorbeeld van Jezus te volgen. En dat betekent dus ook: iedere vorm van extremisme volledig afwijzen.

Hoofdstuk 10: Christelijk-sociale filosofie, de bijdrage aan de publieke ruimte

(Dit hoofdstuk tot 'mensvisie' grijpt terug op hoofdstuk 1 van mijn boek Creatief leiderschap. Genoemd hoofdstuk is van de hand van Piet Hazebosch, beleidsmedewerker CNV)

Er zullen binnen het CNV (christelijke vakbeweging), het CDA en de Christen Unie (christelijke politieke partijen) maar weinig mensen zijn die de kreet "christelijk-sociaal denken" nog nooit gehoord hebben. (N.b. wellicht is het handiger te spreken van gedachtegoed of filosofie.) Toch blijkt uit gesprekken dat er ook nogal wat mensen zijn die niet precies weten wat christelijk-sociaal denken eigenlijk is. Het verband met Abraham Kuyper (toespraak eerste Christelijk Sociaal Congres 1891) wordt soms wel gelegd, maar daarmee is het eerder iets antiëks geworden dan een actuele manier van denken.

Dit hoofdstuk gaat over het christelijk-sociaal denken. In dit zinnetje zit eigenlijk al meteen een onduidelijkheid. Door het lidwoord 'het' te gebruiken wordt de suggestie gewekt dat je over 'het' christelijk-sociaal denken kunt spreken. Maar dat bestaat niet, net zo min als 'het' socialisme of 'het' liberalisme bestaan. Ook binnen het christelijk-sociaal denken bestaan uiteenlopende stromingen en worden andere accenten gelegd. Daarbij komt nog dat er feitelijk twee hoofdstromingen zijn, die veel overeenkomsten vertonen, maar ook verschillen. Het gaat om de protestants-christelijke manier van denken en om de rooms-katholieke manier (daar wordt het de katholieke sociale leer genoemd, onder ander gebaseerd op de Encycliek Rerum Novarum, Paus Leo XIII, 1891, Quadragesimo Anno 1931).

Geloof?

Christelijk-sociaal denken kan in simpele vorm omschreven worden als een christelijk manier van denken over de samenleving. Welke keuzes worden vanuit de christelijke leer gemaakt als het aankomt op vragen die met de inrichting van de samenleving te maken hebben? Met die vraag wordt overigens het speelveld stevig afgebakend. Het gaat in het christelijk-sociaal denken zelf niet om geloofsvragen of om theologische debatten. Het gaat wel

om de vraag welke uitgangspunten uit het christelijk geloof de basis vormen voor het denken over de samenleving.

Deze benadering heeft overigens nogal eens ter discussie gestaan. Abraham Kuypers, die beschouwd mag worden als de Nederlandse grondlegger van de protestantse tak, was theoloog. Vanuit zijn theologische opvattingen stelde hij vragen aan zijn maatschappelijke omgeving. Vanuit zijn geloof gaf hij antwoorden. Maar ook hij kwam al snel tot de conclusie dat er een onderscheid tussen geloof en maatschappelijk handelen moet worden gemaakt.

In de modernere benadering gaat het meer om het delen van de uitgangspunten dan om het delen van het geloof. Maar helemaal van elkaar scheiden zal in de dagelijkse praktijk voor veel christenen ondoenlijk zijn, noch wenselijk worden geacht.

Uitgangspunten

De uitgangspunten voor het christelijk-sociaal denken worden gevonden in de Bijbel. De centrale boodschap met grote maatschappelijke relevantie is de **oproep tot naastenliefde**. *“Gij zult uw naaste liefhebben als uzelf”* staat geschreven. Dat is geen oproep om de dingen maar te laten, maar een oproep om actief dienstbaar te zijn aan de ander. Naastenliefde krijgt vorm in het doen van gerechtigheid. Bij het woord ‘gerechtigheid’ gaat het om het scheppen van de goede verhoudingen tussen mensen. Dat is meer dan ‘ieder het zijne’. Hiermee zijn de twee dragende beginselen van het christelijk-sociaal denken benoemd. Maar het zijn beide hoogst abstracte begrippen, die nadere invulling nodig hebben.

De uitwerking van deze dragende beginselen leidt tot vier richtinggevende noties: **rechtvaardigheid, vrijheid, rentmeesterschap en verantwoordelijkheid**. Over die vier notities een paar korte opmerkingen:

- **Rechtvaardigheid**
Rechtvaardigheid geeft de weg aan waarlangs de gerechtigheid kan worden bereikt. Het gaat om de juiste sociale en maatschappelijke verhoudingen. Mensen moeten in de samenleving tot hun recht en tot

hun doel kunnen komen. Mensen zijn allemaal schepselen van God. Niet gelijk, wel gelijkwaardig. Mensen moeten gelijke kansen hebben tot maatschappelijke deelname en betrokkenheid. De samenleving moet vanuit dit gezichtspunt dan ook zo worden ingericht, dat die gelijke kansen de ruimte krijgen. Daarbij gaat het overigens niet om de structuren alleen. Het gaat ook om de manier waarop mensen met elkaar omgaan. *(Voor een bezinning op het gebied van rechtvaardigheid en gerechtigheid verwijs ik naar mijn boek De Boodschap.*¹⁵

- **Vrijheid**

Het uitgangspunt “je naaste liefhebben als jezelf” heeft alleen maar zin als je vrij bent. Niet vrij om te doen en laten wat je wilt, want vrijheid in christelijk-sociaal perspectief heeft te maken met het opkomen voor je eigen vrijheid én met het opkomen voor de vrijheid van de ander. Jouw vrijheid hangt samen met die van de ander en wordt daardoor begrensd.

- **Rentmeesterschap**

De opdracht van de mens tot het bewerken en bewaren van deze wereld ligt in de scheppingsopdracht. Dat is de dienstbaarheid aan de schepping, aan wat is geschapen. Dat betekent dat telkens weer gezocht moet worden naar oplossingen voor problemen die een duurzaam en houdbaar karakter hebben.

- **Verantwoordelijkheid**

De consequentie van gerechtigheid en naastenliefde is verantwoordelijkheid. De mens is geroepen tot verantwoordelijkheid, omdat hij niet alleen leeft. Het mens-zijn krijgt betekenis in relatie tot een ander mens.

Bij verantwoordelijkheid gaat het niet zozeer om het juridische begrip ‘aansprakelijkheid’, maar veel eerder om het morele begrip.

15 De Boodschap, ISBN 978-90-76959-30-6, Uitgave Continental Sound

De ene mens is verantwoording schuldig aan de andere mens. De ene mens staat in relatie tot de andere mens.

In het scheppingsverhaal wordt verteld dat de gelovigen God aanvaarden als de Schepper van de hemel en van de aarde. Hij heeft ook de mens tot aanzien geroepen. En de mens antwoordt op die oproep.

Verantwoordelijkheid is dan ook geen vrijblijvende aangelegenheid die afgeschoven kan worden, of die op de ene plaats of op het ene moment wel van toepassing is en op een andere plaats of op een ander moment niet. Daarom wordt in het christelijk-sociaal denken veel gesproken over de “persoonlijke verantwoordelijkheid”.

Een begrip dat hier nauw mee is verbonden, is substantiële verantwoordelijkheid. Daarmee wordt bedoeld op het feit dat een verantwoordelijk mens in zijn handelen rekening houdt met de gevolgen van zijn handelen voor de ander en het andere. Zo is menselijke vrijheid beperkt in zijn keuzevrijheid, want het kiezen wordt bepaald door de gevolgen van dat kiezen.

Mensvisie

Deze vier pijlers van de christelijk-sociale filosofie hebben al ruim honderd jaar richting gegeven aan de christelijke vakbeweging, christelijke politieke partijen en vele christelijke organisaties (onder andere op het gebied van maatschappij, onderwijs en hulp/opvang). Deze visie is gebaseerd op de duizenden jaren oude waarheden van de tien geboden (zie hoofdstuk 6) en hoe Jezus deze samenvatte: *“De Heer, onze God, is de enige Heer; heb de Heer, uw God lief met heel uw hart en met heel uw ziel en met heel uw verstand en met heel uw kracht. Het is één na belangrijkste is dit: Heb uw naaste lief als uzelf. Er zijn geen geboden belangrijker dan deze”* (Marcus 12:29-31).

Deze vier pijlers van de christelijk-sociale overtuiging komen heel krachtig naar voren in het verhaal van de barmhartige Samaritaan (Lucas 10: 25-37).

Dit verhaal vertelde Jezus toen er op een dag een godsdienstleraar bij Hem kwam die wilde onderzoeken of Jezus' ideeën wel zuiver waren. *‘Meester’, vroeg hij, ‘wat moet ik doen om eeuwig leven te krijgen?’ Jezus vroeg: ‘Wat*

zegt de wet van Mozes daarover? 'Hij antwoordde: 'U moet van de Here, uw God houden met heel uw hart, heel uw ziel, heel uw kracht en heel uw verstand. En u moet net zoveel van uw naaste houden als van uzelf.' 'Goed!' zei Jezus. 'Doe dat en u zult eeuwig leven krijgen.' De man voelde zich aangesproken. Om zich te rechtvaardigen, vroeg hij: 'Wie is eigenlijk mijn naaste?'

Als antwoord gaf Jezus hem dit voorbeeld:

'Een man reisde van Jeruzalem naar Jericho. Onderweg werd hij door rovers overvallen. Zij rukten hem de kleren van het lijf, sloegen hem bont en blauw en lieten hem halfdood langs de weg liggen. Toevallig kwam er een priester langs. Maar toen hij de man zag liggen, ging hij aan de overkant van de weg lopen. Een tempeldienaar die voorbijkwam deed hetzelfde en liet de man eveneens aan zijn lot over. Gelukkig kwam er ook iemand langs die medelijden kreeg toen hij hem daar zag liggen. Het was een Samaritaan. De Samaritaan knielde naast hem neer, verzorgde zijn wonden met olie en wijn en verbond ze. Daarna tilde hij hem op zijn ezel en ging er zelf naast lopen.

Zij kwamen bij een herberg, waar hij hem verder verzorgde. De volgende morgen gaf hij de herbergier twee zilveren munten en zei: 'Zorg goed voor hem. Mocht dit geld niet genoeg zijn, dan betaal ik de rest de volgende keer wel.'

Jezus vroeg de godsdienstleraar: 'Wat denkt u? Wie van deze drie was de naaste van het slachtoffer van de roofoverval?''De man die medelijden met hem had', was het antwoord. 'Precies', zei Jezus. 'Volg zijn voorbeeld dan.'

Dit heeft nog wel wat uitleg nodig: De genoemde godsdienstleraar was een Jood. Joden keken neer op Samaritanen, want die hadden een ander geloof. Bovendien was het een migrantengroep die afstamde van mensen die naar Palestina moesten verhuizen terwijl de Joden weggevoerd werden naar Babel. Ze hadden dus hun gebied ingenomen, vonden de Joden. Daarnaast was het Samaritaanse geloof een verkeerde uitleg van de zuivere Joodse godsdienst. Met dat 'uitschot' gingen ze niet om. Jezus zet de boel hier op scherp, want

een Joodse priester en een Joodse tempeldienaar (een Leviet) lieten het slachtoffer creperen, terwijl de vijand (een Samaritaan) wel hielp. Knarsetandend moet die godsdienstleraar het antwoord hebben gegeven (hij krijgt het woord Samaritaan niet over de lippen en zegt 'hij die medelijden had'). Alle aspecten van rechtvaardigheid, vrijheid, rentmeesterschap en verantwoordelijkheid zijn in dit verhaal terug te vinden.

Dit verhaal vormt voor christenen al tweeduizend jaar een inspiratiebron om zich op allerlei wijzen sociaal in te zetten. Ook al was het in politiek opzicht soms bijna onmogelijk (Romeinse Rijk, communistische landen), christenen bleven zich inzetten voor armen, weduwen, wezen, slachtofferopvang, ziekenhuizen, scholen, enzovoort. En dat werd gedaan zonder aanzien des persoons. En zo moet dat ook.

Jezus spoort aan het einde van zijn leven op aarde zijn volgelingen aan om het juiste te doen (dat worden de werken van barmhartigheid genoemd, Mat.25:31-46):

- hongerigen te eten geven
- dorstigen te drinken geven
- vreemdelingen huisvesten/opvangen
- naakten kleden
- zieken bezoeken/verzorgen
- gevangenen bezoeken/verzorgen (christenen voegden hier later aan toe: de doden begraven)

En dit gebeurt dus al tweeduizend jaar. Daarom is de boodschap van Jezus en zijn volgelingen een verrijking voor de publieke ruimte.

In dit kader wil ik verwijzen naar één van de meest vergeten helden van de moderne geschiedenis: William Wilberforce (1759-1833). Hij was rijk en begaafd en kreeg al jong een zetel in het Engelse parlement. Net als Franciscus van Assisi heeft hij zich bekeerd. William neemt zich dan voor om zich, geïnspireerd door zijn geloof, in te zetten voor de hervorming van de samenleving. Het gaat om moraal, sociale hervormingen voor de arbeiders, en

hij keert zich tegen de slavernij. Met veel moeite lukt het hem een politieke meerderheid te krijgen (het zal duidelijk zijn dat de kapitalisten en handelaars tegen deze wetten waren en afgekocht moesten worden). In 1810 werd de wet die slavernij verbood aangenomen en in 1833 de wet waarin slavernij geheel wordt afgeschaft. Het heeft nog jaren geduurd voordat ook in andere landen de slavernij werd afgeschaft (in Nederland in 1863). Deze man werkte jaren aan draagvlak en hield vol (gedragen door de kracht van zijn geloof), waardoor hij tot een rolmodel uitgroeide. Hij is één van de weinige helden voor wie nooit een standbeeld is opgericht.

BOOKPAL
Publish.Fast 'n Easy!

Hoofdstuk 11: Beschaving

Er wordt vaak gedacht dat beschaving iets is wat je met elkaar afspreekt. In een democratische samenleving heeft dat ook beslist betekenis en moeten we dat vooral doen. Maar het ontgaat velen dat wat wij ‘beschaving’ noemen heel duidelijke christelijke wortels heeft.

Ook al is onze samenleving behoorlijk ‘seculier’, de onderstroom van wat wij over het algemeen goed gedrag vinden is afgeleid van het christendom. Ook dit is een eeuwenlange en positieve bijdrage geweest aan de publieke ruimte.

Wanneer je het Nieuwe Testament erop naslaat, dan zie je dat door Jezus Christus zelf de grote lijnen over goed gedrag worden uitgestippeld. De tweede en derde generatie christenen krijgen daarna in de brieven van Paulus, Petrus en Jacobus aanvullende details te horen.

Een aantal grote lijnen die Jezus helder verwoordt:

- De hoofdlijn is je naaste liefhebben als jezelf, en dan gaat het verder in heel praktische theologie om het in de praktijk te brengen.
- In Mat.5:21-26 trekt Hij dan de lijn van het gebod ‘Gij zult niet doodslaan’ door naar in woede uitbarsten of anderen uitschelden. Dit stelt Hij eigenlijk op één lijn met ‘doden’. En het heeft al helemaal geen zin om daarna vroom te komen offeren in de tempel. Ga je eerst met elkaar verzoenen.
- In Mat. 5:27-31 trekt Hij de lijn van het verbod op overspel door naar de dagelijkse praktijk. Want als je naar een ander kijkt en diegene begeert, pleeg je in feite al overspel. Dan gaat Hij verder door te stellen dat het probleem zit in de motivatie, in het kijken, dus eigenlijk de instelling van je hart. *Die* moet zuiver worden.
- In Mat.5:33-37 behandelt Hij het volgende gebod: geen vals getuigenis afleggen (meineed). Hier zegt Hij: Is dan een eed, die je zweert werkelijk waar? Gaat het er niet om dat mensen op ieder niveau gewoon leren dat ja ja is en nee nee?

- Dan gaat Jezus (Mat.5:38-48) in op een oude wet die excessief geweld inperkt. Jezus zegt dat het nog veel beter is om kwaad met goed te vergelden (de andere wang toekeren). Hij houdt ons zelfs voor dat we onze vijanden lief moeten hebben en voor hen moeten bidden. Door zo te handelen wordt het kwaad doorbroken en de samenleving gezond gehouden.
- Doe je iets goed voor anderen, loop daar dan niet mee te koop; doe het in het verborgene (Mat.6:1-6). Want huichelaars en hypocrieten lopen ermee te koop en daarmee manipuleren ze feitelijk de samenleving. Geen religieus vertoon in de publieke ruimte, ook niet door in het openbaar te bidden of in het openbaar te vasten (Mat.6:16-18). Je mag dus nooit iemand anders, of zelfs de samenleving, manipuleren door je religieuze gedrag. Een gelovig mens hoort bescheiden, 'onopvallend' te zijn.
- Naasten liefhebben is ook de ander vergeven (Mat.6:14).
- Het probleem van bezit en identiteit (Mat.6:19-34): Jezus houdt ons voor geen schatten op aarde te verzamelen, want het gaat roesten of de mot vreet het op (en hoe snel dat kan gaan, hebben wij gezien tijdens de financiële crisis). Nee, verzamel je schatten in de hemel door hier op aarde goede daden te doen. (Met andere woorden, doe zinnige dingen met je bezit en stap over je hebzucht heen). Dan is het zeker dat je niet iemand bent/wordt vanwege bezit of status.
- Over anderen oordelen, hen veroordelen of negatief neerzetten (Mat.7:1-12): Jezus zegt hier terecht dat je zelf geoordeeld zult worden zoals je anderen oordeelt. Dan draait Hij het verhaal om door te stellen: 'Waarom kijk je naar die splinter in het oog van je broeder, terwijl je een complete balk in je eigen oog hebt?' Je moet eerst die balk bij jezelf gaan verwijderen, voordat je over de splinter van een ander mag oordelen. Met andere woorden, eigenlijk vergroot je altijd het probleem, de fout van een ander, en dat is niet zuiver. Hij zegt dan in vers 12: *'Behandel anderen dus steeds zoals je zou willen dat ze jullie behandelen.'* In Mat.7:15-28 gaat Hij verder op dit thema. Hier stelt Hij dat je pas echt iets zuiver kunt beoordelen aan de hand

van de vruchten. *Een goede boom draagt goede vruchten, maar een slechte boom draagt slechte vruchten.* Wat zijn die vruchten? De daden van die mensen. Dus niet iedereen die heel religieus is (oftewel mooie dingen roept/schrijft/uitzendt) heeft goede vruchten. Jezus stelt: mensen moeten ernaar handelen. En handelen mensen eerlijk en integer, dan zal dat alle stormen van het leven doorstaan.

- In Mat.12:34 vult Hij dit thema aan door te stellen: *'Waar het hart vol van is, daar loopt de mond van over.'* Dit werkt Hij uit in Mat.15:10,18-20: *'Niet wat de mond ingaat maakt een mens onrein, maar wat de mond uitgaat maakt een mens onrein. Want wat de mond uitgaat komt uit het hart en die dingen maken een mens onrein. Want uit het hart komen boze gedachten, moord, overspel, ontucht, diefstal, valse getuigenissen en laster. Dat maakt een mens onrein.'* Een glasheldere uitleg over hoe we een eerlijk leven moeten leiden.
- De noodzaak van vernieuwing (Mat.9:16-17): geen nieuwe wijn in oude zakken doen. Dat gaat verloren. Deze wijsheid is op vele terreinen toepasbaar, zoals in bedrijfsvoering, management en organisatie.
- Op je hoede zijn voor de zuurdesem van de farizeeën en sadduceeën (Mat.16:11-12): het gaat hier om hun leerstellingen, beweringen en onderwijs. Met andere woorden, wees niet naïef. Durf alles te wegen en je eigen oordeel te vormen.
- Dan komen de leerlingen van Jezus bij Hem met de vraag wie de grootste is in het koninkrijk van de hemel. Hier pakt Jezus in Mat.18:1-11 het diepgewortelde menselijke probleem van status aan. Jezus roept ons op om zelfs de geringste (qua status) niet te verachten, omdat we daarop afgerekend zullen worden. Met andere woorden, respecteer iedereen van hoog tot laag, ook bijvoorbeeld de arbeidster in de sweat-shops, bedienden en schoonmakers. In dit stuk noemt Hij ook het worden en zijn 'als een kind', hetgeen een bepaalde levenshouding kwalificeert.
- Jezus houdt zijn volgelingen dienend leiderschap voor: *'Jullie weten dat heersers hun volken onderdrukken en dat leiders hun macht*

misbruiken. Zo zal het bij jullie niet mogen gaan. Wie van jullie de belangrijkste wil zijn, zal jullie dienaar moeten zijn – zoals de Mensenzoon [Jezus] niet gekomen is om gediend te worden, maar om te dienen en zijn leven te geven als losgeld voor velen' (Mat.20:25-28). Dit noemt Hij nogmaals in Mat.23:8-11. Jezus heeft zeer zware kritiek op de leiders van zijn tijd (Mat.23:13-33) omdat ze niet dienden, maar overheersten en het mensen die iets anders wilden feitelijk onmogelijk maakten. In Mat.25:31-46 noemt Hij dan de werken van barmhartigheid. Het gaat erom dit te doen. Dat geldt niet alleen voor leiders en leidinggevendenden, maar voor ieder (gelovig) mens.

Zoals aan het begin gezegd, de volgende generatie discipelen werkten een aantal zaken nader uit. Waarom? Was het allemaal niet vanzelfsprekend? Het antwoord ligt in het feit dat vele mensen christen werden door de zendingsarbeid van de twaalf discipelen en de apostel Paulus. Het aantal personen dat Jezus die drie jaren van zijn bediening had meegemaakt en zijn verhalen en betekenissen had gehoord, was beperkt. Die grote nieuwe instroom vroeg om bezinning, een theologisch kader, maar ook om praktische leefregels.

In Handel.2:43-47 lees je over het leven van de eerste christelijke gemeente in Jeruzalem. Het is heel sociaal, alles wordt gedeeld. Communisten hebben er wel op gewezen dat dit het eerste communistische experiment was. Maar ook hier doet hoogmoed zijn intrede (lees Handel.4:32-5:11). Dat komt aan het licht en heeft een genezend effect op die eerste gemeenschap. Je kunt geen status kopen, zelfs niet door met een gift de boel te willen manipuleren. Deze gemeenschap wordt echter zo groot dat er onenigheid ontstaat over het verzorgen van weduwen. Je leest dit in Handel.6:1-7. Er komt een soort praktisch management, een gedeeld leiderschap van zeven man (diakenen) onder de leiding van de twaalf apostelen. Deze zeven voldoen aan een paar interessante kwalificaties. Iets later blijkt dat een centraal bestuur onmogelijk alle christelijke gemeenten (die er snel kwamen binnen en buiten het Romeinse Rijk) rechtstreeks kon aansturen, hoewel de twaalf apostelen een

soort hoogste moreel college bleven vormen. Iedere plaatselijke gemeenschap kreeg voorgangers, oudsten en diakenen. Paulus schrijft heel praktisch over deze kwalificaties (Titus 1:5-16; 1 Tim.3:1-15): Zo'n opziener moet eigenlijk onberispelijk zijn, maar één vrouw hebben, men moet hem niet kunnen beschuldigen van schadelijk gedrag (immoreel, frauduleus), hij mag niet te veel drinken en niet eigenzinnig, driftig, gewelddadig of hebzuchtig zijn; hij moet gastvrij, goedwillend, bezonnen, rechtvaardig, toegewijd, beheerst en beschaafd (!) zijn en in staat zijn te onderwijzen. Datzelfde wordt ook door de apostel Petrus geschreven (1 Petr.5:1-4).

Om dit allemaal beter te begrijpen, zou het eigenlijk mogelijk moeten zijn om uit de hedendaagse westerse cultuur te stappen en terug te reizen naar het begin van de jaartelling. Hoe zag de Pax Romana eruit? Die zogenaamde vrede werd keihard en zeer bloederig in stand gehouden. Romeinse burgers hadden rechten, de overige niet. Maar ook het zogenaamde Romeinse recht bleek niet toereikend om de kleptocraten van hun tijd (met name de senatoren en ceasars) te stoppen en het morele verval zette na het terzijde schuiven van de Republiek snel in. De brieven uit het nieuwe testament staan in de context van de corruptie en het onrecht van die tijd. In Bijbelse termen wordt dat de strijd tussen vlees (de menselijke hebzuchtige natuur) en geest (hoe God wil dat we handelen) genoemd. Zelfs kwamen er gelovigen die dachten dat alles onder het mom van vrijheid/bevrijding welke Jezus Christus had gebracht geoorloofd was, tot aan zedeloosheid toe. Paulus corrigeert dat allemaal glashelder in zijn brief aan de Galaten (5:13-26). In dat stuk ligt een heel belangrijke les over wat we nu als 'beschaafd' gedrag zouden typeren: *“Broeders en zusters, u bent geroepen om vrij te zijn. Misbruik die vrijheid niet om uw eigen verlangens te bevredigen, maar dien elkaar in liefde, want de hele wet is vervuld in één uitspraak: ‘Heb uw naaste lief als uzelf.’ Maar wanneer u elkaar aanvliegt, pas dan maar op dat u niet door elkaar wordt verslonden. Ik zeg u dus: laat u leiden door de Geest, dan bent u **niet gericht op uw eigen begeerten**. Wat wij uit onszelf najagen is in strijd met de Geest, en wat de Geest verlangt is in strijd met onszelf. Het een gaat in tegen het ander, dus u kunt niet doen wat u maar wilt. Maar wanneer u door de Geest geleid wordt, bent u niet onderworpen aan de wet. Het is bekend wat onze*

eigen wil (het 'vlees') allemaal teweegbrengt: ontucht, zedeloosheid en losbandigheid, afgoderij en toverij, vijandschap, tweespalt, jaloezie en woede, gekonkel, geruzie en rivaliteit, afgunst, bras- en slemppartijen, en nog meer van dat soort dingen. Ik herhaal de waarschuwing die ik u al eerder gaf: wie zich aan deze dingen overgeven, zullen geen deel hebben aan het koninkrijk van God. Maar de vrucht van de Geest is liefde, vreugde en vrede, geduld, vriendelijkheid en goedheid, geloof, zachtmoedigheid en zelfbeheersing. Er is geen wet die daar iets tegen heeft. Wie Christus Jezus toebehoort, heeft zijn eigen natuur met alle hartstocht en begeerte aan het kruis geslagen. Wanneer de Geest ons leven leidt, laten we dan ook de richting volgen die de Geest ons wijst. Laten we elkaar niet uit eigenwaan de voet dwars zetten en elkaar geen kwaad hart toedragen.'

Deze opsomming sluit naadloos aan bij wat Jezus zelf ook al zei in Mat.15:19: *'Uit het hart van een mens komen boze gedachten, moord, overspel, ontucht, diefstal, valse getuigenissen en laster.'* Uit het feit dat Jezus dat opmerkt blijkt dat dit dus heel duidelijk in de samenleving te zien moet zijn geweest.

Daarnaast wordt in alle brieven in het Nieuwe Testament veelvuldig teruggekomen op het punt van de zonde (een ander woord voor slecht gedrag, gedrag dat ingaat tegen de bedoelingen van God hoe wij ons als mensen tot elkaar dienen te verhouden). We worden dus opgeroepen met de zonde(n) te breken, te heersen over de zonde(n) en ons er niet door te laten overheersen. We waren slaven van de zonde(n), maar we kunnen vergeving krijgen. We mogen onze zonden belijden, schoon schip maken, zodat we voor de gerechtigheid zouden leven.

Paulus herhaalt dit in grote lijnen in zijn brief aan de Romeinen (de christelijke gelovigen te Rome), (Rom.12:1-12): *'Broeders en zusters, met een beroep op Gods barmhartigheid vraag ik u om uzelf als een levend, heilig en God welgevallig offer in zijn dienst te stellen, want dat is de ware eredienst voor u. U moet uzelf niet aanpassen aan deze wereld, maar veranderen door uw gezindheid te vernieuwen, om zo te ontdekken wat God van u wil en wat goed, volmaakt en hem welgevallig is. Met een beroep op de genade die mij geschonken is, zeg ik u allen dat u zichzelf niet hoger moet aanslaan dan u kunt verantwoorden, maar verstandig over uzelf moet denken. Denk*

overeenkomstig het geloof, dat is de maatstaf die God u heeft gegeven. Zoals ons ene lichaam vele delen heeft en die delen niet allemaal dezelfde functie hebben, zo zijn we samen één lichaam in Christus en zijn we, ieder apart, elkaars lichaamsdelen. We hebben verschillende gaven, onderscheiden naar de genade die ons geschonken is. Wie de gave heeft te profeteren, moet die in overeenstemming met het geloof gebruiken. Wie de gave heeft bijstand te verlenen, moet bijstand verlenen. Wie de gave heeft te onderwijzen, moet onderwijzen. Wie de gave heeft te troosten, moet troosten. Wie iets weggeeft, moet dat zonder bijbedoeling doen. Wie leiding geeft, moet dat doen met volle inzet. Wie barmhartig voor een ander is, moet daarin blijmoedig zijn. Laat uw liefde oprecht zijn. Verafschuw het kwaad en wees het goede toegedaan. Heb elkaar lief met de innige liefde van broeders en zusters en acht de ander hoger dan uzelf. Laat uw enthousiasme niet bekoelen, maar laat u aanvuren door de Geest en dien de Heer. Wees verheugd door de hoop die u hebt, wees standvastig wanneer u tegenspoed ondervindt, en bid onophoudelijk. Bekommer u om de noden van de heiligen en wees gastvrij. Zegen uw vervolgers; zegen hen, vervloek hen niet. Wees blij met wie zich verblijdt, heb verdriet met wie verdriet heeft. Wees eensgezind; wees niet hoogmoedig, maar zet uzelf aan tot bescheidenheid. Ga niet af op uw eigen inzicht. Vergeld geen kwaad met kwaad, maar probeer voor alle mensen het goede te doen. Stel, voor zover het in uw macht ligt, alles in het werk om met alle mensen in vrede te leven. Neem geen wraak, geliefde broeders en zusters, maar laat God uw wreker zijn, want er staat geschreven dat de Heer zegt: 'Het is aan mij om wraak te nemen, ik zal vergelden.' Maar 'als uw vijand honger heeft, geef hem dan te eten, als hij dorst heeft, geef hem dan te drinken. Dan stapelt u gloeiende kolen op zijn hoofd'. Laat u niet overwinnen door het kwade, maar overwin het kwade door het goed.' Na 2000 jaar is er niet veel veranderd, ook nu dient dit gedrag zichtbaar te zijn in het leven van de gelovigen. Paulus schrijft hier verder over in hoofdstuk 13 (1-7), hier schetst hij onze relatie tot de overheid; in vs 8-14 veroordeelt hij egoïstisch en hedonistisch gedrag, we moeten juist eerbaar wandelen! Dan in hoofdstuk 14 (1-12) breekt hij een lans voor verdraagzaamheid, onderling begrip en tolerantie. Zelfs vraagt hij ons in 14:13-23 zo over ons zelf na te denken, anderen geen aanstoot te geven. Tenslotte sluit hij af met een nieuwe oproep

voor wederzijds respect en aanvaarding (15:1-7): *‘Wij, de sterken, moeten de zwakken in hun kwetsbaarheid helpen en niet ons eigen belang dienen. Laat ieder van ons zich richten op het belang van de ander, op wat goed en opbouwend voor hem is. Ook Christus zocht niet zijn eigen belang; integendeel, er staat geschreven: ‘De smaad van wie u smaadt, is op mij neergekomen.’ Alles wat vroeger is geschreven, is geschreven om ons te onderwijzen, opdat wij door te volharden en door troost te putten uit de Schriften zouden blijven hopen. Moge God, die ons doet volharden en ons troost geeft, u de eensgezindheid geven die Christus Jezus van ons vraagt. Dan zult u eendrachtig en eenstemmig lof brengen aan de God en Vader van onze Heer Jezus Christus. Aanvaard elkaar daarom ter ere van God, zoals Christus u heeft aanvaard’.*

De grootste dichter van ons vaderland, Vondel, schreef ooit dat zijn krachtigste wapen de punt van zijn pen was. Dat kon hij zeggen, daar het grootste deel van de bevolking in die tijd kon lezen (dankzij het christelijke onderwijs). Maar in de tijd van het Nieuwe Testament was dat anders. Daar werd het meeste verbaal overgeleverd. Jacobus schrijft in zijn brief dat het gevaarlijkste wapen de tong is: alles wat wij zeggen is een dodelijk wapen. Gezien de enorme opkomst van alle soapbladen, kolommen, boeken, glossy’s, tv-programma’s en radio kan het geen kwaad om die waarschuwing over de zonden van de tong nog eens in zijn geheel te lezen en dan aan ons eigen gedrag te spiegelen (Jac.3:1-18): *“Broeders en zusters, u moet niet allemaal leraar willen zijn. U weet dat ons leraren een strenger oordeel te wachten staat. En hoe vaak struikelen we niet allemaal! Wie nooit struikelt in het spreken kan zich een volmaakt mens noemen, die in staat is om zelfs het hele lichaam in toom te houden. Paarden doen we een bit in de mond om ze te laten gehoorzamen, en zo kunnen we hun hele lijf sturen. En kijk eens hoe reusachtige schepen, voortgestuwd door hevige wind, met een klein roer in de richting worden gestuurd die de stuurman bepaalt. Zo is ook de tong een klein orgaan, maar wat een grootspraak kan hij voortbrengen! Bedenk eens hoe een kleine vlam een enorme bosbrand veroorzaakt. Onze tong is net zo’n vlam: een wereld van onrecht, die onze lichaamsdelen in brand steekt. Want hij besmet het hele lichaam, hij steekt het rad van het leven in brand, met vuur*

uit de Gehenna (hel). De mens heeft alle mogelijke soorten dieren weten te temmen, wilde dieren, vogels, kruipende dieren en zeedieren, maar er is geen mens die de tong kan temmen, dat onberekenbare kwaad, vol dodelijk venijn. Met onze tong zegenen we onze Heer en Vader, en we vervloeken er mensen mee die God heeft geschapen als zijn evenbeeld. Uit dezelfde mond klinkt zegen en vervloeking. Dat kan toch niet goed zijn, broeders en zusters? Laat een bron soms uit eenzelfde ader zoet en bitter water opwellen? Of kan een vijgenboom olijven voortbrengen, of een wijnstok vijgen? Net zomin geeft een zilte bron zoet water. Wie van u kan wijs en verstandig genoemd worden? Laat hij het daadwerkelijk bewijzen door een onberispelijk leven en door wijze zachtmoedigheid. Maar als u zich laat beheersen door bittere jaloezie of egoïsme, kunt u beter niet zo hoog van de toren blazen; u zou de waarheid geweld aandoen. Dat soort wijsheid komt niet van boven; ze is aards, ongeestelijk, demonisch. Waar jaloezie en egoïsme heersen, vieren wanorde en allerlei kwaad hoogtij. De wijsheid van boven daarentegen is vóór alles zuiver, en verder vredelievend, mild en meegaand; ze is rijk aan ontferming en brengt niets dan goede vruchten voort, ze is onpartijdig en oprecht. Waar in vrede wordt gezaaid, brengt gerechtigheid haar vruchten voort voor hen die vrede stichten.” Dan komt Jakobus nog even terug op de oorzaak van allerlei strijd en twist die gemeenschappen kapotmaakt (4:1-8): “Waar komt al die strijd, waar komen al die conflicten bij u toch uit voort? Is het niet uit de hartstochten die strijd leveren in uw binnenste? U verlangt naar iets, maar krijgt het niet. U bent jaloers en moordlustig, maar bereikt uw doel niet. U bekvecht en twist met elkaar. U krijgt niets omdat u niet bidt. En als u bidt ontvangt u niets, omdat u verkeerd bidt: u wilt alleen uw eigen hartstochten bevredigen. Trouwelozen! Beseft u dan niet dat vriendschap met de wereld vijandschap jegens God betekent? Wie bevriend wil zijn met de wereld, maakt zich tot vijand van God. Denk toch niet dat dit loze woorden zijn in de Schrift: ‘Hij die ons het leven gaf, maakt er vurig aanspraak op maar de genade die hij schenkt is nog groter.’ Daarom staat er: ‘God keert zich tegen hoogmoedigen, maar aan nederigen schenkt hij zijn genade.’ Onderwerp u dus aan God, en verzet u tegen de duivel, dan zal die van u wegvluchten. Nader tot God, dan zal hij tot u naderen. Reinig uw handen, zondaars; zuiver uw hart, weifelaars.”

Helderder dan dit kan het bijna niet worden gezegd.

Wat was het effect? Dat die christelijke gemeenschappen in de eerste eeuwen van onze jaartelling zo totaal anders waren. Het waren plekken van genezing, herstel, onderricht en sociale zorg, waar recht en gerechtigheid werden nagestreefd en men afzag van hebzucht, corruptie en machtsmisbruik.

Ook in onze tijd zijn er opnieuw gelovigen bezig om samen met anderen naar andere wegen te zoeken: consuminderen, simpele lifestyle, musterd seed Faith versus McWorld, stadsakkers, vredesinitiatieven, kinderadoptie in de derde wereld en met hen een dorp adopteren, mini-kredieten, coöperaties opzetten, enzovoort.

Dit zijn hoopvolle tekenen van een andere wereld, een andere bezieling, een weg uit de volledig verziekte wereld van grootkapitaal en hebzucht.

BOOKPAL
Publish.Fast 'n Easy!

Hoofdstuk 12: De ware schat

In de toespraken en het onderwijs van Jezus Christus gaat het om een paar hoofdlijnen:

- De eerste is hoe men vrede met de eeuwige God kan krijgen. Dit thema wordt uitgebreid in talloze preken en boeken toegelicht.
- De tweede is het hypocriete gedrag van (religieuze) leiders.
- De derde is hoe onze levenshouding moet zijn, dus ons gedrag en relatie met onze naasten, zodat dit Gode welgevallig is.
- De vierde gaat over geld en bezit, wat de ware schat is. In dit hoofdstuk wil ik nader op dit thema ingaan, daar dit thema in tweeduizend jaar niets van zijn actualiteit verloren heeft. Banken waren solide instellingen die je kon vertrouwen. En wat blijkt de afgelopen jaren? Men heeft onderlinge rentes gemanipuleerd, men heeft de meest kwaadaardige derivaten verkocht, de klanten zijn op grote schaal misleid ten aanzien van hypotheek, beleggingen en pensioenen en de top van de banken, bleef maar graaien door middel van bonussen. Die ziekmakende instelling zaaide zich ook uit naar het management van andere instellingen en bedrijven. Je belang wordt afgemeten aan je bonus, auto en werkplek. Dit heeft zich ingevreten in de perceptie van talloze mensen: je bent pas iemand indien je een bepaald salaris verdient, bepaalde bezittingen hebt, enzovoort. Het is onze identiteit geworden. Dat die overtuiging altijd spaak zal lopen is duidelijk.

Jezus had het hier al over, want in zijn tijd gebeurde precies hetzelfde, met name op het gebied van belastingen (de belastinginners deden er een behoorlijke schep bovenop om hun eigen zakken te kunnen vullen; het waren legale rovers) en oneerlijke handel.

Hij doet opmerkelijke uitspraken:

“Verzamel voor jezelf geen schatten op aarde: mot en roest vreten ze weg en dieven breken in om ze te stelen. Verzamel schatten in de hemel, daar vreten

mot noch roest ze weg, daar breken geen dieven in om ze te stelen. Waar je schat is, daar zal ook je hart zijn. Het oog is de lamp van het lichaam. Dus als je oog helder is, zal heel je lichaam verlicht zijn. Maar als je oog troebel is, zal er in heel je lichaam duisternis zijn. Als het licht in jezelf verduisterd is, hoe groot is dan die duisternis! Niemand kan twee heren dienen: hij zal de eerste haten en de tweede liefhebben, of hij zal juist toegewijd zijn aan de ene en de andere verachten. Jullie kunnen niet God dienen én de mammon” (Mat.6:19-24). Let op, de mammon is een afgod, de god van het geld.

“Pas op voor valse profeten, die in schaapskleren op jullie afkomen maar eigenlijk roofzuchtige wolven zijn. Aan hun vruchten zal je hen herkennen” (Mat.7:15). Valse profeten vertellen je een hogere waarheid. Denk maar eens aan adviseurs op het gebied van vele financiële producten of bankdirecteuren die ons van alles voorgespiegeld hebben. Let op wat Jezus als hun motivatie noemt: het zijn roofzuchtige wolven. Het gaat hen dus alleen maar om hun eigen welzijn en bezit.

“Want ieder die de wil van mijn Vader in de hemel doet, is mijn broer, zuster en moeder” (Mat.12:50). Tegenover de valse schat van het geld plaatst Jezus de ware schat. Dat is een levenshouding, een onbaatzuchtigheid die mensen tot een nieuwe familie maakt en nieuwe sociale verbindingen geeft.

“Het zaad dat tussen de distels is gezaaid, dat zijn zij die het woord horen, maar bij wie de zorg om het dagelijkse bestaan en de verleiding van de rijkdom het woord verstikken, zodat het zonder vrucht blijft. Het zaad dat in goede grond is gezaaid, dat zijn zij die het woord horen en begrijpen. Zij dragen dan ook rijkelijk vrucht, deels honderdvoudig, deels zestigvoudig, deels dertigvoudig” (Mat.13:22,23). Deze tekst toont aan dat de belofte van het goede leven verstikt kan worden door de zorg rond het dagelijks bestaan en de verleiding van de rijkdom. Jezus stelt dat we, wanneer we het goede nieuws hebben gehoord, daarmee aan de slag moeten gaan (dat is vrucht dragen). Je hoeft niet verstikt te raken door dagelijkse zorgen, ambitie of geld. Een andere vertaling zegt in plaats van het woord verleiding: ‘het bedrog’ van de rijkdom. Je komt door rijkdom altijd bedrogen uit.

‘Het is met het koninkrijk van de hemel als met een schat die verborgen lag in een akker. Iemand vond hem en verborg hem opnieuw, en in zijn vreugde besloot hij alles te verkopen wat hij had en die akker te kopen’ (Mat.13:44).

Het koninkrijk van God (dus de wil van God doen) is de ware schat in de akker. De akker is het symbool van ons leven. Door de akker te bewerken, te zaaïen en te oogsten komt de ware schat aan het licht.

Gezien het enorme machtsmisbruik van de rijken in zijn tijd, zegt Jezus: *'Slechts met grote moeite zal een rijke het koninkrijk van de hemel binnengaan'* (Mat.19:23). Toch kan dat. Opgetekend staat het ontroerende verhaal van de bekering van Zacheüs. Dit was een belastinginnehmer. Maar naast het verplichte bedrag dat hij aan de Romeinen moest afdragen, vroeg hij nog eens aanzienlijk meer. Dit soort mensen waren bijzonder gehaat door de samenleving. Het waren ordinaire dieven die je niet kon aanpakken. Het verhaal staat in Lucas 19:1-10. Zacheüs bekeert zich en belooft datgene wat hij heeft geroofd terug te geven. Jezus prijst hem dan.

De apostel Paulus schrijft een emotioneel appel aan de jonge Timotheüs om zich verre te houden van geld en soortgelijke belangen. Hier volgt de hele passage:

*"Onderwijs dit alles en spoor ertoe aan. Iemand die iets anders onderwijst en niet instemt met de heilzame woorden van onze Heer Jezus Christus en de leer van ons geloof, is verblind. Zo iemand begrijpt niets, maar is ziek door zijn geredetwist en geruzie; dat leidt tot afgunst, onenigheid, laster en kwaadaardige verdachtmakingen, en tot eindeloos gekrakeel tussen mensen van wie de geest verziekt is, die van de waarheid beroofd zijn en denken dat het geloof hun geldelijk gewin brengt. Maar voor wie tevreden is met wat hij heeft, is het geloof grote winst. Wij hebben niets in deze wereld meegebracht en kunnen er ook niets uit meenemen. Wij hebben voedsel en kleren, laten we daar tevreden mee zijn. Wie rijk wil worden, staat bloot aan verleiding, raakt in een valstrik en valt ten prooi aan dwaze en schadelijke begeerten die een mens in het verderf storten en ten onder doen gaan. **Want de wortel van alle kwaad is geldzucht.** Door zich daaraan over te geven, zijn sommigen van het geloof afgedwaald en hebben ze zichzelf veel leed berokkend. Maar jij, een dienaar van God, moet je hier verre van houden. Streef naar rechtvaardigheid, vroomheid, geloof, liefde, volharding en zachtmoedigheid. \ Strijd de goede strijd van het geloof, win het eeuwige leven waartoe je geroepen bent en waarvan je in aanwezigheid van velen zo'n krachtig*

*getuigenis hebt afgelegd. Ten overstaan van God, die alles in leven houdt, en Christus Jezus, die voor Pontius Pilatus een krachtig getuigenis heeft afgelegd, draag ik je op je taak vlekkeloos en onberispelijk uit te voeren, totdat onze Heer Jezus Christus verschijnt op de dag die is vastgesteld door de verheven en enige heerser, de hoogste Heer en koning. Hij alleen is onsterfelijk en hij woont in een ontoegankelijk licht; geen mens heeft hem ooit gezien of kan hem zien. Aan hem zij de eer en de eeuwige kracht. Amen. Draag de rijken van deze wereld op niet hoogmoedig te zijn en hun hoop niet in zoiets onzekers te stellen als rijkdom, maar op God, die ons rijkelijk van alles voorziet om ervan te genieten. **En draag hun op om goed te doen**, rijk te zijn aan goede daden, vrijgevig, en bereid om te delen. Zo leggen ze een stevig fundament voor de toekomst, en winnen ze het ware leven” (1 Tim.6:1-19).*

De apostel Jakobus zet de snelle rijkdom in de context van sociaal onrecht: de rijken hebben hun arbeiders niets of te weinig betaald. En voor het eigen gewin hebben zij zelfs moorden gepleegd. Dit soort gedrag wordt scherp veroordeeld (Jak.5:1-6):

“En nu iets voor u, rijken! Weeklaag en jammer om de rampspoed die over u komt. Uw rijkdom is verrot en uw kleding is door de mot aangevreten. Uw goud en zilver is verroest, en die roest zal tegen u getuigen en als een vuur uw lichaam verteren. U hebt uw schatkamers gevuld, hoewel de tijd ten einde loopt. Hoor de klacht van het loon dat u de arbeiders die uw velden maaiden hebt onthouden. Het geroep van de maaiers is tot de Heer van de hemelse machten doorgedrongen. U hebt op aarde in weelde gebed en losbandig geleefd, u hebt uzelf vetgemest voor de slachttijd. U hebt de rechtvaardige veroordeeld en vermoord, en hij heeft zich niet tegen u verzet.” Maar hij zegt meer over de rijken en hun gedrag (Jak.1:10,11; 2:1-17):

“Laat de onaanzienlijke gelovige trots zijn op zijn hoge waarde, en de rijke op zijn nederige staat, want hij zal vergaan als een bloem in het veld. Als de zon gaat branden en het gras door de hitte verdort, valt de bloem af en is het gedaan met zijn schoonheid. Zo zal ook de rijke vergaan terwijl hij volop met zijn zaken bezig is.”

“Broeders en zusters, het geloof in Jezus Christus, onze glorierijke Heer, staat niet toe dat u mensen op hun uiterlijk beoordeelt. Stel dat uw samenkomst wordt bezocht door iemand die prachtige kleren en gouden ringen draagt, en tegelijkertijd door een arme in vossen. Als u dan de eerste met alle zorg omringt en tegen hem zegt: ‘Neemt u plaats, hier zit u goed,’ terwijl u tegen de tweede zegt: ‘Ga daar maar staan, of ga maar bij mijn voetenbank op de grond zitten,’ maakt u dan geen ongeoorloofd onderscheid en wordt uw oordeel niet door verkeerde overwegingen bepaald? Luister, geliefde broeders en zusters: heeft God niet juist hen die naar wereldse maatstaven arm zijn, uitgekozen om rijk te zijn door het geloof en deel te krijgen aan het koninkrijk dat hij heeft beloofd aan wie hem liefhebben? Maar u behandelt arme mensen met minachting. Zijn het dan niet de rijken die u onderdrukken en u voor de rechter slepen? Zijn zij het niet die de voortreffelijke naam die over u is uitgesproken, door het slijk halen? Wanneer u echter het koninklijke gebod volbrengt dat de Schrift geeft: ‘Heb uw naaste lief als uzelf,’ dan handelt u juist. Maar als u op het uiterlijk afgaat, begaat u een zonde en bestempelt de wet u als overtreders. Wie de hele wet onderhoudt maar op één punt struikelt, blijft ten aanzien van alle geboden in gebreke. Want hij die gezegd heeft: ‘Pleeg geen overspel,’ heeft ook gezegd: ‘Pleeg geen moord.’ Als u geen overspel pleegt maar wel een moord, overtreedt u toch de wet. Zorg ervoor dat uw spreken en uw handelen de toets kunnen doorstaan van de wet die vrijheid brengt. Onbarmhartig zal het oordeel zijn over wie geen barmhartigheid heeft bewezen; maar de barmhartigheid overwint het oordeel. Broeders en zusters, wat heeft het voor zin als iemand zegt te geloven, maar hij handelt er niet naar? Zou dat geloof hem soms kunnen redden? Als een broeder of zuster nauwelijks kleren heeft en elke dag eten tekortkomt, en een van u zegt dan: ‘Het ga je goed! Kleed je warm en eet smakelijk!’ zonder de ander te voorzien van de eerste levensbehoeften – wat heeft dat voor zin? Zo is het ook met geloof: als het zich niet daadwerkelijk bewijst, is het dood.” Het zijn allemaal wijze lessen die na tweeduizend jaar hun kracht nog steeds niet hebben verloren.

De kwaliteit van de publieke ruimte wordt mede bepaald door wat de samenleving ziet als ‘hoogste goed’. Daarom is het zeer gepast, zeker met het oog op de huidige financiële crisis, om er nog eens goed over na te denken

wat nu jouw echte, 'ware' schat is. En hier kan godsdienst de samenleving opnieuw inspireren tot een betere publieke ruimte.

BOOKPAL
Publish.Fast 'n Easy!

Hoofdstuk 13: Verzoening

Verzoening wordt meestal gezien en gepredikt in de relatie tussen God en de mens. Daartoe heeft Jezus Christus zijn offer gebracht. Maar dat is het niet alleen. Net zo wezenlijk is verzoening tussen mensen. Gebeurt dat niet, dan blijft (eer)wraak van generatie op generatie zijn slachtoffers maken. Zonder verzoening zal het geweld tussen mensen nooit eindigen. Een goed hedendaags voorbeeld is de verzoeningscommissie in Zuid-Afrika na de apartheid. Om de samenleving leefbaar te houden, heeft juist de godsdienst hier grote bijdragen geleverd door te stellen dat: a) we het recht niet in eigen hand moeten nemen, maar moeten vertrouwen op eerlijke rechtspraak en b) niet wraak (ook niet 'oog om oog, tand om tand') maar ten slotte verzoening het doel zou moeten zijn.

Jezus heeft hierover het nodige gezegd:

“Wanneer je dus je offergave naar het altaar brengt en je je daar herinnert dat je broeder of zuster jou iets verwijt, laat je gave dan bij het altaar achter; ga je eerst met die ander verzoenen en kom daarna je offer brengen” (Mat.5:23,24).

*“Laat jullie ja ja zijn, en jullie nee nee; wat je daaraan toevoegt komt voort uit het kwaad. Jullie hebben gehoord dat gezegd werd: “Een oog voor een oog en een tand voor een tand.” En ik zeg jullie je niet te verzetten tegen wie kwaad doet, maar wie je op de rechterwang slaat, ook de linkerwang toe te keren. Als iemand een proces tegen je wil voeren en je onderkleed van je wil afnemen, sta hem dan ook je bovenkleed af. En als iemand je dwingt één mijl met hem mee te gaan, loop er dan twee met hem op. Geef aan wie iets van je vraagt, en keer je niet af van wie geld van je wil lenen. Jullie hebben gehoord dat gezegd werd: ‘Je moet je naaste liefhebben en je vijand haten.’ En ik zeg jullie: **heb je vijanden lief** en bid voor wie jullie vervolgen, alleen dan zijn jullie werkelijk kinderen van je Vader in de hemel. Hij laat zijn zon immers opgaan over goede en slechte mensen en laat het regenen over rechtvaardigen en onrechtvaardigen. Is het een verdienste als je liefhebt wie jou liefheeft? Doen de tollenaars niet net zo? En als jullie alleen je broeders en zusters vriendelijk bejegenen, wat voor uitzonderlijks doe je dan? Doen de*

heidene niet net zo? Wees dus volmaakt, zoals jullie hemelse Vader volmaakt is” (Mat.5:37-48).

“Want als jullie anderen hun misstappen vergeven, zal jullie hemelse Vader ook jullie vergeven. Maar als je anderen niet vergeeft, zal jullie Vader jullie je misstappen evenmin vergeven” (Mat.6:14,15). Dit staat in het vervolg van het gebed dat Jezus ons leerde, het Onzevader. In dat gebed bidden wij ook dat wij ook anderen moeten vergeven en ons dus met hen moeten verzoenen (Mat.6:9-13):

“Onze Vader die in de hemelen zijt,

uw naam worde geheiligd;

uw Koninkrijk kome;

uw wil geschiede,

gelijk in de hemel alzo ook op de aarde.

Geef ons heden ons dagelijks brood;

en vergeef ons onze schulden, gelijk ook wij vergeven onze schuldenaren;

en leid ons niet in verzoeking, maar verlos ons van de boze.

Want Uwer is het Koninkrijk en de kracht en de heerlijkheid in der eeuwigheid. Amen.”

Zijn wil geschiedt door zijn wil te doen. Feitelijk is dit gebed ook een opdracht om uit te voeren.

Wil je verzoening, dan moet je *niet te snel oordelen*, oftewel heel erg oppassen hoe en waarom je oordeelt. Jezus zegt dat in Mat.7:1-5. Let op de balk en de splinter. Helaas zijn lang niet alle gelovigen terughoudend in hun oordeel over anderen, soms om de meest onzinnige dingen: of je wel of niet op zondag mooie kleren naar de kerk moet dragen, of je wel of niet mag zwemmen op zondag, enzovoort. Maar daar gaat het bij Jezus nu juist helemaal niet om.

Wil je verzoening, dan moet je ook *barmhartigheid* hebben en in de praktijk brengen. Jezus zegt in Mat.9:13: *“Overdenk eens goed wat dit wil zeggen: ‘Barmhartigheid wil ik, geen offers.’”* Met offers bedoelt Hij hier geen zelfopoffering, maar het brengen van religieuze offers in de tempel. Men dacht toen te vaak dat als je die offers nu maar bracht, het dan goed was,

terwijl ondertussen het geloof niet in praktijk werd gebracht door de juiste sociale daden. Die tegenstelling doet Jezus hier af als totale onzin. Hij herhaalt dit punt nog eens in Mat.12:7. Barmhartigheid is iets wat je doet, het is de uitwerking van een diepe betrokkenheid, ontferming en medelijden. Jezus had barmhartigheid en is daarin voor iedere gelovige en voorbeeld. Hij had dat over de mensen in de publieke ruimte: *“Toen hij de mensenmenigte zag, voelde hij medelijden (andere vertaling: werd Hij met **ontferming** over hen bewogen) met hen, omdat ze er uitgeput en hulpeloos uitzagen, als schapen zonder herder”* (Mat.9:36; Mat.20:34).

Wil je verzoening, dan zul je *je kruis moeten opnemen*. En je kruis kan heel veel zijn: anderen verdragen, een stapje extra gaan, de andere wang toekeren, kwaad met goed beantwoorden, en ga zo maar door.

“Wie niet zijn kruis op zich neemt en mij volgt, is mij niet waard” (Mat.10:38). *“Toen zei Jezus tegen zijn leerlingen: ‘Wie achter mij aan wil komen, moet zichzelf verloochenen, zijn kruis op zich nemen en mij volgen’”*(Mat.16:24).

Wil je verzoening, *wreek jezelf dan niet, maar zegen zelfs je vijanden!* Overwin het kwade door het goede. De apostel Paulus schrijft hier een indrukwekkend stuk over in Rom.12:9-21: *“Laat uw liefde oprecht zijn. Verafschuw het kwaad en **wees het goede toegedaan**. Heb elkaar lief met de innige liefde van broeders en zusters en acht de ander hoger dan uzelf. Laat uw enthousiasme niet bekoelen, maar laat u aanvuren door de Geest en dien de Heer. Wees verheugd door de hoop die u hebt, wees standvastig wanneer u tegenspoed ondervindt, en bid onophoudelijk. Bekommer u om de noden van de heiligen en wees gastvrij. **Zegen uw vervolgers; zegen hen, vervloek hen niet**. Wees blij met wie zich verblijdt, heb verdriet met wie verdriet heeft. Wees eensgezind; wees niet hoogmoedig, maar zet uzelf aan tot bescheidenheid. Ga niet af op uw eigen inzicht. **Vergeld geen kwaad met kwaad, maar probeer voor alle mensen het goede te doen**. Stel, voor zover het in uw macht ligt, alles in het werk om **met alle mensen in vrede te leven**. **Neem geen wraak**, geliefde broeders en zusters, maar laat God uw wreker zijn, want er staat geschreven dat de Heer zegt: ‘Het is aan mij om wraak te*

nemen, ik zal vergelden.’ Maar *‘als uw vijand honger heeft, geef hem dan te eten, als hij dorst heeft, geef hem dan te drinken. Dan stapelt u gloeiende kolen op zijn hoofd.’* ***Laat u niet overwinnen door het kwade, maar overwin het kwade door het goede.***” Let op: hij zegt dat in een tijd waarin christenen vervolgd werden. Ook Paulus zelf werd regelmatig vervolgd en gemarteld. Het is dus niet zomaar een ‘mooie’ gedachte, maar een leefwijze die tot in de marteldood door gelovigen in de praktijk werd gebracht.

Verzoening is dus iets wat je doet en vormt een belangrijke bijdrage vanuit het geloof voor de publieke ruimte. Ieder gelovig mens wordt ertoe opgeroepen zich in te zetten voor verzoening ten aanzien van God en ten aanzien van de naaste (2 Cor.5:18,19 NBG/NBV).

BOOKPAL
Publish.Fast 'n Easy!

Hoofdstuk 14: Gelukkig leven in de publieke ruimte

Een van de onzinnige argumenten van atheïsten ten aanzien van gelovigen is dat die zich alleen maar bezighouden met het hiernamaals en hun persoonlijke redding en volledig voorbijgaan aan de belangen van de samenleving in het hier en nu.

Tweeduizend jaar geschiedenis laat zien dat het juist de christenen geweest zijn die scholen en ziekenhuizen bouwden, universiteiten en gilden stichtten, vakopleidingen, vakbewegingen, kranten en bladen oprichtten, enzovoort. De boodschap van Jezus (zie deel 4 van deze serie) gaat niet alleen over straks, maar ook over het hier en nu, wat al blijkt uit zijn beroemde voorbeeldgebed het Onzevader.

Door de hele geschiedenis heen hebben gelovigen zich ingezet voor het ‘bonum vita’.

In de eerste grote redevoering van Jezus gaat Hij diep in op de vraag hoe de publieke ruimte en de samenleving eruit zouden moeten zien. Ik citeer het hier in zijn geheel (Mat.5:3-11):

“Toen hij de mensenmassa zag, ging hij de berg op. Daar ging hij zitten met zijn leerlingen om zich heen. Hij nam het woord en onderrichtte hen:

‘Gelukkig wie nederig van hart zijn,

want voor hen is het koninkrijk van de hemel.

Gelukkig de treurenden,

want zij zullen getroost worden.

Gelukkig de zachtmoedigen,

want zij zullen het land bezitten.

Gelukkig wie hongeren en dorsten naar gerechtigheid,

want zij zullen verzadigd worden.

Gelukkig de barmhartigen,

want zij zullen barmhartigheid ondervinden.

Gelukkig wie zuiver van hart zijn,

want zij zullen God zien.

Gelukkig de vreedstichters,

want zij zullen kinderen van God genoemd worden.

*Gelukkig wie vanwege de gerechtigheid vervolgd worden,
want voor hen is het koninkrijk van de hemel.*

*Gelukkig zijn jullie wanneer ze je omwille van mij uitschelden, vervolgen en
van allerlei kwaad betichten. Verheug je en juich, want je zult rijkelijk
worden beloond in de hemel; zo immers vervolgd werden ze vóór jullie de
profeten.”*

De oudere NBG vertaling zegt in plaats van ‘gelukkig’ het woord ‘zalig’,
hetgeen ook ‘gezegend’ betekent. Met andere woorden, iedereen is gezegend
als deze aanpak zichtbaar wordt. Ook nu, na al die eeuwen, en zelfs wanneer
je het zachtjes uitspreekt, dringt de kracht ervan tot je door. Hetzelfde gevoel
heb ik bij het luisteren naar de toespraak van Martin Luther King: ‘I have a
dream...’

Maar Jezus spreekt verder. En om iedere twijfel weg te nemen over wat de
betekenis van zijn toespraak/leerrede zou zijn, zegt Hij dat deze boodschap
lichtend licht en zoutend zout is. Voor wie? Voor de samenleving, de publieke
ruimte.

“Jullie zijn het zout van de aarde”, “jullie zijn het licht van de wereld”
(Mat.5:13,14). En Hij sluit af met: *“zo moet jullie licht schijnen voor de
mensen opdat ze jullie goede daden zien”* (vers 16).

Wat betekent dit? Als je dit begrijpt, moet je het eerste stuk opnieuw lezen en
dan jezelf en je daden aan die uitspraken koppelen. Dus:

- Wij zijn dat zout en dat licht.
- Wij gaan de treurende troosten.
- Wij gaan de zachtmoedigen versterken en bemoedigen.
- Wij gaan hen die hongeren naar gerechtigheid terzijde staan zodat ze
hun recht en gerechtigheid bereiken.
- Wij gaan de werken van barmhartigheid doen.
- Wij gaan onecht van echt en onzuiver van zuiver onderscheiden.
- Wij gaan vrede stichten.
- Wij gaan de onrechtmatig vervolgd bijstaan, zodat gerechtigheid
zal geschieden, die kan uitmonden in legitieme maatschappelijke en
politieke acties.
- Wij gaan smaad en onbegrip voor lief nemen.

Iets later maakt Jezus de opmerking dat de gelovige mensen het goede zaad zijn, welke in de akker, de wereld, gezaaid moeten worden (Mat.13:37-38). We moeten dus de mouwen opstropen in de publieke arena. We hebben de opdracht van Jezus Christus daar te zijn en ons goede werk te doen, voor het welzijn van allen.

BOOKPAL
Publish.Fast 'n Easy!

Hoofdstuk 15: Rituelen en de publieke ruimte

Dit hoofdstukje voeg ik toe na het lezen van het boek van de atheïst Alain de Botton: 'Religie voor atheïsten, een heidense gebruikersgids'.¹⁶ Hij is de eerste atheïst die niet verzuipt in de argumenten om de onzin van godsdienst te bewijzen of het niet-bewijs van God. Hij wil alleen eerlijk bezien wat de spin-offs van de religie zijn geweest voor de samenleving. Hij zegt: 'Je kunt je schouders ophalen over de christelijke leer van de Drie-eenheid en het achtvoudige pad van het boeddhisme en desondanks geïnteresseerd zijn in de manieren waarop religie predikt, moreel besef stimuleert, gemeenschapszin opwekt, kunst en architectuur gebruikt, reizen zin verleent, de geest vormt en aanzet tot dankbaarheid voor de schoonheid van de lente.' En elders: 'We hebben religie uitgevonden om in twee essentiële behoeftes te voorzien waar de seculiere maatschappij niet erg adequaat mee omgaat. In de eerste plaats de behoefte om, ondanks onze diepgewortelde egoïstische en gewelddadige neigingen, op harmonieuze wijze in gemeenschappen samen te leven. En in de tweede plaats de behoefte het hoofd te bieden aan afschuwelijk leed dat voortkomt uit beroepssfeer, verstoorde relaties, het overlijden van dierbaren en ons eigen verval en verscheiden.' 'Atheïsten zullen heel gemakkelijk wijzen op de rabiate, geïnstitutionaliseerde intolerantie van veel godsdiensten. Het antwoord hierop is dat religies alleen al onze aandacht verdienen om hun conceptuele ambitie; om het feit dat ze de wereld hebben veranderd op een manier die door maar weinig seculiere instituten ooit is geëvenaard. Ze zijn erin geslaagd ethische en metafysische theorieën te combineren met een praktische betrokkenheid bij zaken als onderwijs, mode, politiek, reizen, logies, inwijdingsceremonies, het uitgeversbedrijf, kunst en architectuur en de meest succesvolle educatieve en intellectuele bewegingen die de wereld ooit heeft gekend.'

Hij doorloopt dan in een aantal hoofdstukken alle rituelen en voorbeelden die bijdragen aan het dagelijks leven in de publieke ruimte, maar ook aan het privéleven. Wat is de gemeenschap en hoe vorm je een gemeenschap? Als voorbeeld noemt hij de agapen (gemeenschappelijke maaltijden), maar ook

16 (Oorspronkelijke titel: 'Religion for Atheist. A non-believer's guide to the uses of religion', uitg. Hamish Hamilton, London); Nederlands: ISBN 978-90-450-19345, uitg. Atlas.)

speciale feestdagen of vieringen. Dan volgt een hoofdstuk over wat is goedheid, hoe zich de moraal vormt, hoe je dat in de praktijk brengt en morele kaders, waarbij heel helder de zeven hoofdzonden uit het christendom worden uitgelegd, maar ook de zeven deugden (en dat ook allemaal op schilderijen en in beelden uitgedrukt). Ook zijn er in de religie talloze rolmodellen, dat worden dan 'heiligen' genoemd. Hun levens inspireren nog steeds miljoenen. Dan volgt een hoofdstuk over onderwijs, zorgzaamheid, pessimisme, kunst, architectuur en instituten.

Aan het einde van het boek zegt hij in zijn conclusie: 'Het was het doel van dit boek om enkele lessen aan te wijzen die we van religie kunnen leren: hoe we gemeenschapszin kunnen opwekken, hoe we goedheid kunnen bevorderen, hoe we de huidige voorkeur voor commerciële waarden in de reclame kunnen compenseren, hoe we seculiere heiligen aan kunnen wijzen en gebruiken, hoe we de strategieën van universiteiten en onze benadering van het cultureel onderwijs kunnen heroverwegen, hoe we een nieuwe invulling kunnen geven aan hotels en kuuroorden, hoe we onze eigen kinderlijke behoeften beter onder ogen kunnen zien, enzovoort.'

Het is beslist heel grappig om eens door de ogen van een bekende atheïst te kijken naar alle bijdragen van de godsdienst die vorm en inhoud geven aan de publieke ruimte en de samenleving.

Persoonlijk heb ik in mijn leven heel wat speciale momenten mee mogen maken, zowel met gelovigen als niet-gelovigen. Van die laatsten heb ik begrafenissen als kaal en troosteloos ervaren. Helaas.

Rituelen blijken ook in dit licht een verrijking van de publieke ruimte te zijn.

Hoofdstuk 16: Hoop

In de samenleving blijkt veel doemdenken te zijn, het consumentenvertrouwen bevindt zich op een dieptepunt. Alle berichten over zaken als dips, dubbele dips, de euro, de dollar, mislukte oogsten, stormen, overstromingen, smeltend ijs en politieke instabiliteit geven een fatalistisch gevoel. Wat kunnen we eraan doen? Men voelt zich machteloos. Er zijn dan ook mensen die wegvluchten in hedonistisch gedrag. Laten we maar leven en vrolijk zijn, want de dag van morgen zal wel heel beroerd zijn. Het gevolg is dat de publieke ruimte onder grote druk staat.

Wanneer we terugkijken op de geschiedenis, kunnen we ons afvragen of het ooit anders is geweest. Zowel het Oude als het Nieuwe Testament spreekt over zeer zware perioden van oorlogen, deportaties en hongersnoden. Hoe gingen de gelovige mensen met dit soort zaken om?

Een interessant voorbeeld is de grote reformator Luther (vijftiende eeuw). Men vroeg hem eens wat hij zou doen als hij zou weten dat Christus 'morgen' zou terugkomen. Hij wist dat hierop een periode van grote ellende zou volgen voor velen, waaruit Christus de mensheid zou redden. Het laatste wat je dan zou doen is investeren op de lange termijn. Het liefst zou je willen weggroepen. Zijn antwoord was: 'Dan plant ik vandaag nog een pit.' Die pit heeft tijd nodig om te ontkiemen, als boom te groeien en na jaren vrucht te dragen. Het antwoord van Luther is juist: altijd kracht putten uit het geloofsvertrouwen voor een andere toekomst; er is hoop in de toekomst, ook al is dat er voor vandaag niet.

Jezus noemt zelf het voorbeeld van het minuscuul kleine mosterdzaadje: *"Ik verzeker jullie: als jullie geloof hebben als een mosterdzaadje, dan zullen jullie tegen die berg zeggen: 'Verplaats je van hier naar daar!' en dan zal hij zich verplaatsen. Niets zal voor jullie onmogelijk zijn"*(Mat.17:20,21). Iets kleins is niet per definitie machteloos. In een preek werd dit eens zo uitgelegd: al heb je maar heel weinig geloof, het geeft je de kracht om naar die berg te gaan, een steentje op te pakken en dat in de zee te gooien. En wanneer je dat nu dag in, dag uit doet, is ten slotte de berg verdwenen. Wel een grappige

metafoor. (Zelf dacht ik gelijk, hoeveel paar schoenen zijn dat geweest, want dat wordt heel veel lopen!)

Jezus geeft zijn volgelingen letterlijk moed: *“Ik heb dit gezegd opdat jullie vrede vinden bij mij. Jullie zullen het zwaar te verduren krijgen in de wereld, maar houd moed: ik heb de wereld overwonnen”* (Joh.16:33). Eerlijke voorlichting, maar ook een eerlijk uitzicht.

Ook de apostel Paulus spreekt ons moed in: *“Dus wij blijven altijd vol goede moed, ook al weten we dat zolang dit lichaam onze woning is, we ver van de Heer wonen. We leven in vertrouwen op God; wat komen gaat is nog niet zichtbaar. We blijven vol goede moed, ook al zouden we ons lichaam liever verlaten om onze intrek bij de Heer te nemen. Daarom ook stellen wij er een eer in te doen wat God wil, zowel in dit bestaan als in ons bestaan bij hem”* (2 Kor.5:6-9).

Maar wellicht is het meest hoopvolle en moedgevende vooruitzicht het visioen van de nieuwe hemel en aarde. Je vindt het beschreven in Openbaring hoofdstuk 21: *“Ik zag een nieuwe hemel en een nieuwe aarde. Want de eerste hemel en de eerste aarde zijn voorbij, en de zee is er niet meer. Toen zag ik de heilige stad, het nieuwe Jeruzalem, uit de hemel neerdalen, bij God vandaan. Ze was als een bruid die zich mooi heeft gemaakt voor haar man en hem opwacht. Ik hoorde een luide stem vanaf de troon, die uitriep: ‘Gods woonplaats is onder de mensen, hij zal bij hen wonen. Zij zullen zijn volken zijn en God zelf zal als hun God bij hen zijn. Hij zal alle tranen uit hun ogen wissen. Er zal geen dood meer zijn, geen rouw, geen jammerklacht, geen pijn, want wat er eerst was is voorbij. Hij die op de troon zat zei: ‘Alles maak ik nieuw!’”*

“Wie dorst heeft geef ik vrij te drinken uit de bron met water dat leven geeft. Wie overwint komen al deze dingen toe. Ik zal zijn God zijn en hij zal mijn kind zijn. Maar een tempel zag ik niet in de stad, want God, de Heer, de Almachtige, is haar tempel, met het lam. De stad heeft het licht van de zon en de maan niet nodig: over haar schijnt Gods luister, en het lam is haar licht. De volken zullen in haar licht leven en de koningen op aarde betuigen daar hun lof. De poorten zullen overdag nooit gesloten worden, en nacht zal het er

niet meer zijn. De volken zullen in haar hun lof en eer komen betuigen” (vs.1-7,23-26).

Wat een fascinerend en hoopvol uitzicht. Eindelijk een samenleving gebouwd op recht en gerechtigheid. Eindelijk in vrede leven, eindelijk definitieve troost. Eindelijk leven in een publieke ruimte van volmaakte schoonheid.

Dit geeft ook mij hoop en kracht om me in het hier en nu voor de publieke ruimte in te zetten.

BOOKPAL
Publish.Fast 'n Easy!

Hoofdstuk 17: Secularisme

Met name in West-Europa is het secularisme de laatste twee eeuwen in opmars. De cultureel-wetenschappelijke politieke elite gelooft heilig in zijn wet: *'Een zich verder ontwikkelende maatschappij wordt steeds minder religieus.'* (Dus hoef je als moderne maatschappij geen rekening meer te houden met religie en gelovigen). Maar is dit waar?

De meest moderne staat ter wereld, de Verenigde Staten, blijft ononderbroken zeer religieus (tot woede van fanatieke secularisten, die regelmatig rechtszaken aanspannen om uitingen van geloof in het publieke domein van de V.S. aan banden te leggen).

Hoe is het elders in de wereld? Veel landen en werelddelen moderniseren de laatste jaren snel. Hoe is het dan in groeitijgers als Brazilië, China, India en in Afrika?

Twee secularisten die aanhangers waren van de progressieve theorie hebben hier onderzoek naar gedaan: John Micklethwait en Adrian Wooldridge (beide redacteurs van het gezaghebbende magazine *The Economist*). Ook zij geloofden in de afname van religie. Zij publiceerden in het millenniumnummer van *The Economist* de overlijdensadvertentie van God: *He is dead*. Maar tien jaar later veroorzaken zij wereldwijd grote consternatie door de publicatie van hun boek *'God is back'*.¹⁷ Want wat blijkt, overal ter wereld neemt de religiositeit razendsnel toe. Dit is niet uit de lucht gegrepen, maar gebaseerd op gedegen onderzoek en studie. Het kan niet zomaar weggewuifd worden. Ook in Europa signaleren zij tekenen van toenemende religiositeit; ook hier is het atheïsme op zijn retour. Maar in West-Europa gaat een en ander wel wat langzamer. Hiervoor zijn een aantal redenen te noemen, onder andere de negatieve rol van de kerk op diverse terreinen in het verleden. Daardoor zijn er mensen die tot vandaag de dag kippenvel krijgen van woorden als geloof en kerk. Het roept beelden op uit een verleden van intolerantie, opgelegd gedrag (veel dat je *moet* doen of *niet* mag doen), strenge sociale controle, angst voor de hel als manipulatiemiddel, enzovoort. Je kunt het hen niet kwalijk nemen dat ze het verschil niet weten tussen een persoonlijke relatie met God en het handelen van kerkelijke structuren.

¹⁷ Published by the Penguin Group, ISBN 978-0-713-99902-0; 405 pagina's

Daarom is het interessant om na te gaan hoe het secularisme is ontstaan gedurende de laatste drie eeuwen. Feitelijk is het ontstaan door de protestantse Reformatie en de katholieke contrareformatie. Deze reformaties stimuleerden wetenschap, de denkers, onderwijs, onderzoek, ontdekkingsreizen, filosofie, sociologie, enzovoort. En dat resulteerde in deze opeenvolgende denkrichtingen onder de elite, die daarna langzaam gemeengoed werden:

- De hele samenleving gelooft en is deel van een volkskerk (hetzij Rooms-Katholiek, hetzij protestant). God is de Schepper (15^e/16de eeuw).
- God is de schepper, maar de wereld is een machine die zelfstandig draait. Het deïsme. We zien nog net een grote God in de natuurwetten.
- God verdwijnt achter de horizon. De schepping is een natuur met eigen wetten. Daarom verdwijnt ook het begrip schepping. God als 'voorzienigheid'.
- Er is geen God. De wet van de natuur is overleven. Desondanks willen wij ons 'beschaafd' gedragen. Helaas ging dat beschavings-ideaal in vlammen op in de Eerste Wereldoorlog en erna.

Dit hele proces en de zeer ingrijpende gevolgen zijn te lezen in het uitstekende boek 'Een seculiere tijd' van Charles Taylor.¹⁸ Dit boek analyseert in detail hoe het huidige secularisme is ontstaan en confronteert gelovigen, ietsisten, agnosten, atheïsten met zeer prangende feiten en ontwikkelingen en dus ook de nodige vragen. Dit boek is een aanrader, ook voor het testen van de 'bril' waardoor je zelf naar het verleden, het heden en de toekomst kijkt.

Gebaseerd op 'God is back' en 'Een seculiere tijd' is mijn mening dat de periode van ongelof voorbijgaat. Het is eveneens mijn mening dat geloof en wetenschap niet tegenover elkaar staan, maar juist elkaar versterken. Schepping versus evolutie is een kunstmatige constructie.

Dan blijft over de puur filosofische discussie ten aanzien van een mogelijke God. Niet eens een liefhebbende God, want, zo zeggen de secularisten: kan er

18 Uitgave Lemniscaat, ISBN 978-90-477-0157-6, 1146 pagina's

een God bestaan die niets doet aan alle ellende¹⁹ (bijvoorbeeld de aardbeving die in 1755 Lissabon verwoestte, oorlogen, geweld, enzovoort)? En hoe is God te rijmen met de zwarte historische bladzijden van zijn gelovigen?

Christenen gaan het debat uit de weg en verschuilen zich soms wel heel makkelijk achter een 'mysterie' om God vrij te pleiten.

Ik ga hier niet de gehele theodicee (de bewijzen van God) behandelen, dat valt buiten het bestek van dit boek. Maar het is beslist de moeite waard om de levensgeschiedenis van de beroemde schrijver C.S. Lewis²⁰ te lezen, die van atheïst een gelovig christen werd. Zijn verhaal is zelfs verfilmd en voor de culturele, niet-gelovige elite van Engeland was zijn bekering iets onbegrijpelijks.

Wel wil ik de volgende kanttekeningen plaatsen:

1. De secularisten die zich zo sterk baseren op natuurwetten en wetenschap wijzen wel heel gemakkelijk allerlei wonderbaarlijke zaken uit de Bijbel en de religie van de hand. Zij zijn volledig ingehaald door nog wonderbaarlijkere zaken uit de kwantumfysica en nanotechnologie.
2. De secularisten wijzen alles buiten de natuurwetten af als onwetenschappelijk. Maar is het juist niet onwetenschappelijk om een mogelijkheid af te wijzen die natuurwetten overstijgt, zoals een persoonlijke ontmoeting met God? Hoe zit het dan met al die verslagen van deze ontmoetingen?
3. Dat brengt mij bij de invalshoek van secularisten ten aanzien van godsdienst. Dit wordt te gemakkelijk alleen in sociologische kaders gegoten. Maar is godsdienst filosofie? Volgen gelovigen een 'idee' om hoop te geven aan hun duistere bestaan? Deze overtuiging strookt op geen enkele wijze met de werkelijkheid van het geloof. In deze werkelijkheid komen bijvoorbeeld bekeringen voor, totale persoonlijke transformaties (er zijn vele zeer goed gedocumenteerde

¹⁹ Dit is een bekende drogreden; nog zo'n bekende drogreden om deze simplistische en onzinnige reddenatie helder te maken is de volgende bekende drogreden: 'Als God almachtig is, kan Hij een steen scheppen, die Hij niet meer kan optillen?'

²⁰ hij was ook hoogleraar (Oxford en Cambridge) en intellectueel

bekeringen), persoonlijke ontmoetingen met God, openbaringen en de absolute zekerheid van contact in het gebed.

Deze drie punten zal men toch serieus moeten onderzoeken. Of zijn de secularisten bang dat blijkt dat ze in een tunnelvisie gevangen zaten?

BOOKPAL
Publish.Fast 'n Easy!

Hoofdstuk 18: Slaaf of vrij?

Bij het doorspitten van veel boeken en artikelen ter voorbereiding op dit boek viel het mij op dat een paar filosofen een merkwaardige uitdrukking hadden om de monotheïstische godsdiensten aan te duiden. Ze noemden het ‘slavenreligies’. Dit vind je bij Nietzsche, Marx, Fukoyama en Richard Dawson.

Waarom drukken deze filosofen het jodendom, christendom en de islam zo in een hoek? Omdat die godsdiensten hun gelovigen volgens hen tot willoze volgelingen zouden maken: ‘slaven’. Maar schuilt er waarheid in een dergelijke zienswijze?

Ontegengesteld zijn er in het christendom periodes geweest, waarin de kerk (RK) het hele leven bestierde, soms heel dwingend met hel en banvloek. Denk hierbij bijvoorbeeld aan het conflict tussen de wetenschapper Galilei en de kerk in de veertiende eeuw, de Inquisitie. Andere gelovigen kwamen hier terecht tegen in opstand. En dit leidde tot het protestantisme en de Reformatie, die juist enorme aanzetten gaf tot leren lezen, onderzoek en wetenschap. Een tijdlang was de Republiek der Nederlanden een toevluchtsoord voor iedere wetenschapper en filosoof die ergens in aanvaring kwam met kerk of wereldlijk gezag.

Dit soort ‘geestelijke controle’ is eigenlijk een ontsporing van het evangelische ideaal. Dus laten we terug gaan naar de bronnen.

Johannes 8:34+36: *‘Jezus antwoordde: “Waarachtig, ik verzeker u: iedereen die zondigt, is een slaaf van de zonde. Dus wanneer de Zoon u vrij zal maken, zult u werkelijk vrij zijn.”’*

Romeinen 6:17-23: *‘Maar God zij gedankt: u was slaaf van de zonde, maar nu gehoorzaamt u van ganser harte de leer waaraan u zich hebt toevertrouwd, en bevrijd van de zonde hebt u zich in dienst gesteld van de gerechtigheid. Ik druk me zo gewoon mogelijk uit, omdat het anders uw begrip te boven gaat. Zoals u zich ooit in dienst stelde van zedeloosheid en onrecht om een wetteloos leven te leiden, zo stelt u zich nu in dienst van de gerechtigheid om heilig te leven. Toen u nog slaaf van de zonde was, was u niet gebonden aan de gerechtigheid. Wat hebt u daarmee geoogst? Dingen*

waarvoor u zich nu schaamt, want ze leiden tot de dood. Maar nu, bevrijd van de zonde en in dienst van God, oogst u toewijding aan hem en zelfs het eeuwige leven. Het loon van de zonde is de dood, maar het geschenk van God is het eeuwige leven in Christus Jezus, onze Heer.'

Galaten 5:1+13: 'Christus heeft ons bevrijd opdat wij in vrijheid zouden leven; houd dus stand en laat u niet opnieuw een slavenjuk opleggen. Broeders en zusters, u bent geroepen om vrij te zijn. Misbruik die vrijheid niet om uw eigen verlangens te bevredigen, maar dien elkaar in liefde, want de hele wet is vervuld in één uitspraak: "Heb uw naaste lief als uzelf."'

Deuteronomium 24:22: 'Bedenk dat u zelf slaaf bent geweest in Egypte. Daarom gebied ik u zo te handelen.'

Hoe er gehandeld dient te worden, is terug te vinden in de verzen ervoor (6-21). Dit is een duidelijke oproep om barmhartig te zijn en onze naasten te helpen: 'Het is verboden een handmolen of een maalsteen in pand te nemen, want daarmee neemt u iemands leven in pand. Als wordt ontdekt dat iemand een van zijn volksgenoten, een Israëliet, heeft ontvoerd en hem als slaaf behandelt of verkoopt, moet die mensendief ter dood gebracht worden. Zo moet u het kwaad dat zich bij u aandient in de kiem smoren. In geval van huidvraat dient u de aanwijzingen die u van de Levitische priesters krijgt nauwgezet op te volgen; houd u precies aan wat ik hun heb voorgeschreven. Bedenk wat de HEER, uw God, tijdens uw tocht uit Egypte met Mirjam heeft gedaan. Wanneer u iemand het een of ander leent, mag u niet zijn huis binnengaan om het onderpand op te halen. U moet buiten wachten tot degene aan wie u de lening geeft met het onderpand naar buiten komt. En als hij zo arm is dat hij zijn overkleed moet afstaan, mag u zich daar niet 's nachts mee toedekken. Voor zonsondergang moet u hem zijn onderpand terugbrengen, zodat hij onder zijn eigen overkleed kan slapen. Hij zal u dan de zegen van de HEER, uw God, toewensen, en de HEER zal het u ten goede aanrekenen. Een dagloner, die het al moeilijk genoeg heeft, mag u niet uitbuiten, of het nu iemand van uw eigen volk betreft of een vreemdeling die in een van uw steden woont. U moet hem nog dezelfde dag, voor zonsondergang, uitbetalen; want hij is arm en het gaat hem juist om dat loon. Anders zal hij de HEER zijn nood klagen, en dan zal u wat u hem hebt aangedaan als zonde worden aangerekend. Ouders mogen niet ter dood gebracht worden om wat hun

kinderen hebben misdaan, en kinderen niet om de misdaden van hun ouders; alleen om wat iemand zelf misdaan heeft, mag hij ter dood gebracht worden. U moet de rechten van vreemdelingen en wezen eerbiedigen; van weduwen mag u het overkleed niet in pand nemen. Bedenk dat u zelf slaaf bent geweest in Egypte totdat de HEER, uw God, u heeft bevrijd. Daarom gebied ik u zo te handelen. Wanneer u bij de graanoogst op de akker een schoof vergeet, mag u niet teruggaan om die op te halen. Laat hem achter voor de vreemdelingen, weduwen en wezen. De HEER, uw God, zal u erom zegenen in alles wat u onderneemt. En wanneer u bij de olijvenogst tegen de takken slaat, mag u achteraf niet nagaan of u wel alles hebt. De rest is voor de vreemdelingen, weduwen en wezen. En wanneer u bij de wijnoogst druiven plukt, mag u niet alles nog eens nalopen. De rest is voor de vreemdelingen, weduwen en wezen.'

Uit al deze en nog vele andere teksten blijkt in niets dat geloof een vorm van slavernij kweekt. Integendeel.

En dan zijn er ook nog passages die duidelijk aangeven dat ieder mens gaven en talenten gekregen heeft en waarin we worden aangemoedigd deze te ontwikkelen in het 'hier en nu'²¹ Want juist dat is tot eer van God.

Romeinen 12:6-15: *'We hebben verschillende gaven, onderscheiden naar de genade die ons geschonken is. Wie de gave heeft te profeteren, moet die in overeenstemming met het geloof gebruiken. Wie de gave heeft bijstand te verlenen, moet bijstand verlenen. Wie de gave heeft te onderwijzen, moet onderwijzen. Wie de gave heeft te troosten, moet troosten. Wie iets weggeeft, moet dat zonder bijbedoeling doen. Wie leiding geeft, moet dat doen met volle inzet. Wie barmhartig voor een ander is, moet daarin blijmoedig zijn. Laat uw liefde oprecht zijn. Verafschuw het kwaad en wees het goede toegedaan. Heb elkaar lief met de innige liefde van broeders en zusters en acht de ander hoger dan uzelf. Laat uw enthousiasme niet bekoelen, maar laat u aanvuren door de Geest en dien de Heer. Wees verheugd door de hoop die u hebt, wees standvastig wanneer u tegenspoed ondervindt, en bid onophoudelijk.*

²¹ Soms hoor je van de seculiere humanisten het verwijt, dat gelovigen alleen maar bezig zijn met het 'hiernamaals'! Ook dit is een grote misvatting. Jezus vraagt ons zoutend zout en lichtend licht te zijn in deze samenleving (zie o.a. Mat.5)

Bekommer u om de noden van de heiligen en wees gastvrij. Zegen uw vervolgers; zegen hen, vervloek hen niet. Wees blij met wie zich verblijdt, heb verdriet met wie verdriet heeft.'

1 Korintiërs 7:7: *'iedereen heeft van God zijn eigen gave gekregen, de een deze, de ander die.'*

1 Korintiërs 12:31: *'Richt u op de hoogste gaven. Maar eerst wijs ik u een weg die nog voortreffelijker is.'* Dit is duidelijk een aanzet tot grote ontwikkeling.

Efeziërs 4:8: *'Aan ieder van ons is genade geschonken naar de maat waarmee Christus geeft. Daarom staat er: "... en schonk hij gaven aan de mensen.'"*

1 Timotheüs 4:14: *'Veronachtzaam de gave in u niet, die u krachtens een profetenwoord geschonken is'* (NBG).

Matteüs 25:15- 30: *'Of het zal zijn als met een man die op reis ging, zijn dienaren bij zich riep en het geld dat hij bezat aan hen in beheer gaf. Aan de een gaf hij vijf talent, aan een ander twee, en aan nog een ander één, ieder naar wat hij aankon. Toen vertrok hij. Meteen ging de man die vijf talent ontvangen had op weg om er handel mee te drijven, en zo verdiende hij er vijf talent bij. Op dezelfde wijze verdiende de man die er twee had gekregen er twee bij. Degene die één talent ontvangen had, besloot het geld van zijn heer te verstoppen: hij begroef het. Na lange tijd keerde de heer van die dienaren terug en vroeg hun rekenschap. Degene die vijf talent ontvangen had, kwam naar hem toe en overhandigde hem nog vijf talent erbij met de woorden: "Heer, u hebt mij vijf talent in beheer gegeven, alstublieft, ik heb er vijf talent bij verdiend." Zijn heer zei tegen hem: "Voortreffelijk, je bent een goede en betrouwbare dienaar. Omdat je betrouwbaar bent gebleken in het beheer van een klein bedrag, zal ik je over veel meer aanstellen. Wees welkom bij het feestmaal van je heer." Ook degene die twee talent ontvangen had, kwam naar hem toe en zei: "Heer, u hebt mij twee talent in beheer gegeven, alstublieft, ik heb er twee talent bij verdiend." Zijn heer zei tegen hem: "Voortreffelijk, je bent een goede en betrouwbare dienaar. Omdat je betrouwbaar was in het beheer van een klein bedrag, zal ik je over veel meer aanstellen. Wees welkom bij het feestmaal van je heer." Nu kwam ook degene die één talent ontvangen had naar hem toe, hij zei: "Heer, ik wist van u dat u*

streng bent, dat u maait waar u niet hebt gezaaid en oogst waar u niet hebt geplant, en uit angst besloot ik uw talent te begraven; alstublieft, hier hebt u het terug.” Zijn heer antwoordde hem: “Je bent een slechte, laffe dienaar. Je wist dus dat ik maai waar ik niet heb gezaaid en oogst waar ik niet heb geplant? Had mijn geld dan bij de bank in bewaring gegeven, dan zou ik bij terugkomst mijn kapitaal met rente hebben terugontvangen. Pak hem dat talent maar af en geef het aan degene die er tien heeft. Want wie heeft zal nog meer krijgen, en wel in overvloed, maar wie niets heeft, hem zal zelfs wat hij heeft nog worden ontnomen. En die nutteloze dienaar, gooi die eruit, in de uiterste duisternis, waar men jammert en knarsetandt.” Een bekender verhaal van Jezus over hoe belangrijk het is om met je talenten aan de slag te gaan en er iets mee te bereiken is er niet. Opmerkelijk is dat het verhaal niet aangeeft hoe ze met de talenten aan de slag moeten. Dit is dus een duidelijke aanzet tot eigen creativiteit en ontwikkeling.

De argumenten dat religie ons tot slaven maakt smelten weg in het licht van deze Bijbelse opdrachten.

Ten slotte is het goed erover na te denken of de Bijbel een boek van toorn en angst is. Of gaat het in het Evangelie over liefde en juist de verlossing van die angst (die ons tot slaven zou maken). De volgende tekst werpt hier een helder licht op:

1 Johannes 4:18-19: *‘Er is in de liefde geen vrees, maar de volmaakte liefde drijft de vrees uit; want de vrees houdt verband met straf en wie vreest, is niet volmaakt in de liefde. Wij hebben lief, omdat Hij ons eerst heeft liefgehad.’* Geloof maakt ons dus vrij en verlost van angst.

Terug naar Richard Dawson. Hij zegt: God is een illusie. Juist als atheïst kun je gelukkig zijn. Misschien geldt dat voor hem, maar wat opvalt is dat in de huidige seculiere maatschappij meer mensen dan ooit op zoek blijken te zijn naar volheid, een zinvol leven, een doel. Dawson zegt het antwoord te vinden in filosofie en wetenschap.

En dan moet je heel erg op je tellen passen. Lees hoofdstuk 1 en 2 nog maar eens goed. Juist de combinatie van filosofie en wetenschap heeft de wereld

tientallen miljoenen doden opgeleverd: het materialisme, communisme, fascisme, enzovoort.

Wat mist zo'n overtuiging? Moraal. Ethiek. En waar komen die normen en waarden vandaan? Juist vanuit het geloof.

BOOKPAL
Publish.Fast 'n Easy!

Slot

Omdat het geloof de laatste jaren toenemend in de verdrukking komt in de publieke ruimte, had ik de sterke behoefte onderzoek te doen naar de redenen hiervoor, maar ook naar de feiten.

Ja, godsdienst heeft een aantal duistere pagina's in de geschiedenis geschreven, maar gelovigen hebben dat juk afgeworpen en weigeren hun geloof in de Eeuwige aan banden te laten leggen door politieke agitators, manipulators, kapitalisten, extremisten en fundamentalisten.

En daar waar dit misbruik van godsdienst nog steeds plaatsvindt, is dit boek een oproep om dat juk af te werpen en er vrij van te komen.

Ik geloof hartstochtelijk in de vrijheid van de publieke ruimte, waar gelovigen, beetje-gelovigen en niet-gelovigen samenleven en zich samen voor het welzijn van allen inzetten.

Zowel vanuit wat Jezus rechtstreeks leerde als vanuit zijn volgelingen, is helder hoe en waarom wij ons met beschaafd gedrag en sociale taken moeten inzetten *in* de publieke ruimte.

In de eerste hoofdstukken heb ik mij geërgerd over bepaalde meningen. Naarmate mijn onderzoek vorderde tot de feiten uit het Nieuwe Testament en de periode erna werd ik zeer bemoedigd. Wat hebben gelovigen zich door de eeuwen heen onvoorstelbaar ingezet en de samenleving opgebouwd, zoals in de donkere eeuwen na de val van het West-Romeinse Rijk. De laatste plekken van beschaving waren in die eeuwen de kerken, kloosters en kloosterscholen. Pas na vijf eeuwen (rond 900 n.Chr.) komt er weer een vorm van centraal gezag in de verschillende delen van West-Europa.

Ik neem deel aan de publieke ruimte. Niet om te evangeliseren, maar om de opdracht van Christus te volbrengen om het juiste en goede te doen voor allen. Dat betekent letterlijk deelnemen, lid worden en actief zijn in allerlei verbanden: de buurt, plaatselijk, landelijk en Europees. En zo wil ik zout en licht zijn.

Toch heeft de seculiere elite moeite met mensen die voor hun geloof uitkomen. En dat is jammer en onterecht. Hierdoor is het des te merkwaardiger dat diezelfde culturele elite bepaalde gelovigen als Desmond Tutu, moeder Teresa en Martin Luther King adoreren en op een voetstuk plaatst.

Nog merkwaardiger wordt het als de harde feiten op tafel komen (Sociaal-Cultureel Planbureau) over welke groepen zich nu eigenlijk het meest inzetten voor mens en samenleving. De officiële cijfers zijn dat meer dan tachtig procent van alle vrijwilligers een christelijke achtergrond heeft.

Geloof is geen bedreiging voor, maar juist een pijler van een gezonde en werkende publieke ruimte: waar gelovigen en niet-gelovigen elkaar bevragend, samen levend de toekomst vorm geven.

Wie hierover verder wil lezen, raad ik het volgende boek aan:

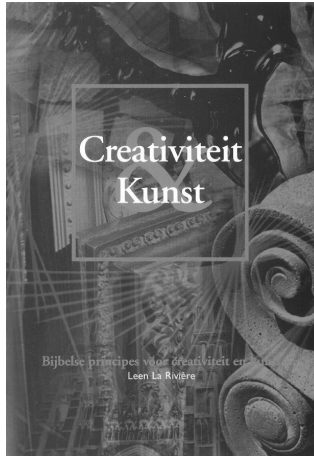
‘Overlopen naar de barbaren, het publieke belang van religie en christendom’ van de hand van Erik Borgman, ISBN 978-90-8687-052-3, Uitg. Klement/Peckmans.

Leen La Rivière

Deel 0 uit de serie 'Bijbelse Principes': KAF & KOREN

Dit boek bestaat uit vijf gedeelten: -Waarom werkt muziek, zoals het op mensen inwerkt. Dan een globale benadering van belangrijke muziekmomenten in de Bijbel. Hierna een evangelische plaatsbepaling ten aanzien van toepassingen van muziek. Dan volgt een overzicht praktische adviezen, die zijn waarde al tientallen jaren hebben bewezen. En tenslotte een actualisering naar vandaag. Dit is het eerste boek dat Leen La Rivière schreef in 1975. Het beleefde diverse herdrukken. Het heeft vele ouders, jongeren, gemeenteleiding, ouderlingen/oudsten geholpen. De laatste jaren kwamen er op cursussen, workshops en seminars dezelfde vragen als 40 jaar geleden. Daarom is besloten een geactualiseerde versie uit te brengen, daar het antwoord geeft op eigentijdse vraagstukken over muziek, gemeente/kerk, de wereld, en de mogelijkheden van muziek. 270 pagina's; ISBN 90-70126-17-6, herziene uitgave door Continental Sound.

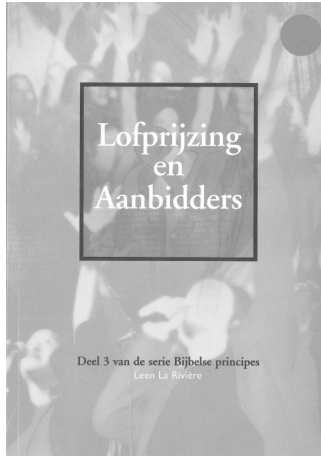
Deel 1 uit de serie 'Bijbelse Principes': Creativiteit & Kunst

Dit boek heeft 55 hoofdstukken en neemt je aan de hand mee door de Bijbel om te laten zien wat Gods bedoeling is met creativiteit en de kunsten. Dit boek is geen wensdroom, maar gebaseerd op de nuchtere feiten van de content 20 jaar in praktijk brengen. De eerste versie kwam uit in 1987. Sindsdien is het door tallozen in praktijk gebracht en met hele inspirerende gevolgen. Dat leidde in 2004 tot een herziene uitgave, gelijk het eerste boek, dat gebruik maakte van de nieuwe bijbelvertaling(NBV van het NBG). Door het lezen zijn velen aan de slag gegaan om hun talenten en gaven te ontwikkelen. Want dat is een van God gegeven opdracht. Het boek heeft korte introducties van Floyd McClung, Daniel Wayenberg, Prof.Calvin Seerveld, Rory Noland.Ds.P.de Jong, Delfshaven zei over dit boek: “Het is zelfs een krachtig meditatie Dagboek, dat stimuleert”. Elly & Rikkert Zuiderveld zeiden na het lezen: “een grondige studie, leerzaam voor iedereen met de blik op een schitterende toekomst”. Ds.Hans Eschbach (EWV,PKN): “het trekt de lijnen van Gods creativiteit door naar ons eigen leven om na te volgen”. 136 pagina's; ISBN90-76959-21-8, uitgave Continental Sound.

Deel 2 uit de serie 'Bijbelse Principes': **Finale, muziek**

Waarom heet dit boek 'Finale'? Een finale is het slotstuk van een compositie, waarin alles tot zijn hoogtepunt komt. Dit boek werd geschreven na 15 jaar praktisch muzikale verkondiging door middel van vele activiteiten. Die eerst druk in 1986 kreeg dit boek als snel 4 herdrukken, zo groot was de behoefte aan de content van dit boek. En voor vele musici, zangers, muzikaal leiders maar ook gemeenteleiding gaf het zeer praktische sturing. Zomer 2011 kwam een nieuwe druk uit, aangevuld met een nieuw practicum. Finale neemt je mee in het onderzoek, wat nu eigenlijk de Bijbelse taak was van de Levieten, de muzikmakers uit het Oude en Nieuwe Testament (tot de verwoesting van de tempel en Jeruzalem). Hier kun je inderdaad heel veel van leren: een oproep tot steeds betere kwaliteit, welke gepaard moet gaan met geestelijke verdieping. En dat betreft dus ook beleid in een gemeente. Ook te gebruiken als Bijbels dagboek om repetities mee te beginnen. 142 pagina's, ISBN 90-297-1229-5, uitgave Continental Sound.

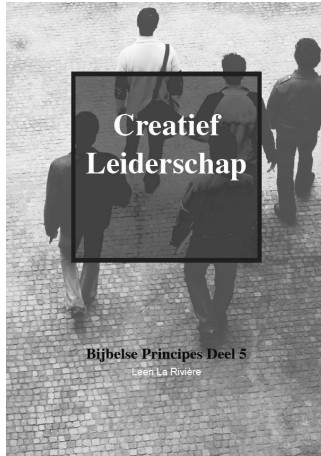
Deel 3 uit de serie 'Bijbelse Principes': Lofprijzing & Aanbidders

Een geestelijk leider zei: Lofprijzing en aanbidding wordt in de evangelische stroming uitgehouden door gebrek aan inhoud. Wat is het dan wel? Dit boek is het resultaat van vele jaren studie van Oude Testament, Nieuwe Testament en kerkgeschiedenis. En de content is er dan ook naar. Prof Roel Kuiper zei na het lezen: Dit boek is zo van belang, omdat op dit gebied blijvend richting wordt gegeven. De inhoud is bovendien niet zomaar een 'visie'. Het is jarenlang al in praktijk gebracht en met de juiste gevolgen. Daarna werd alles definitief opgeschreven. Aan de hand van de levens van belangrijke personen wordt duidelijk wat lofprijzing en aanbidding nu eigenlijk betekent. Alleen hieruit valt al heel veel te leren. Maar het gaat niet alleen over muziek, ook beeldende aspecten en dans, storytelling en andere kunstvormen komen aan bod. En je kunt de hele geschiedenis met namen, jaartallen en voorbeelden volgen. Ook content komt aan bod b.v. zaken ten aanzien van recht en gerechtigheid. Het boek sluit af met een practicum. 52 hoofdstukken, 213 pagina's, ISBN 90-76959-23-4, uitgave Continental Sound.

Deel 4 uit de serie ‘Bijbelse Principes’: De Boodschap

Na alle beschouwing over muziek en andere kunsten in de vorige boeken, is er nu in dit boek een analyse over de INHOUD, waar gaat het eigenlijk allemaal over? Om daarop antwoord te geven is onderzocht wat nu eigenlijk de boodschap van Jezus Christus was. Dan blijkt, dat hij nauwelijks gepreekt heeft, maar over het algemeen door middel van gelijkenissen (dat is storytelling) aan de mensen uitlegde wat de betekenis was van Zijn komst, Zijn doelen, Zijn waarden, etc. Het boek bestaat uit 2 delen, samen 266 pagina's in een heel handzaam formaat. Er zijn inleidingen van een paar bekende 'woordkunstenaars', die in hun eigen leven het belang van goede content kunnen bevestigen: o.a. voormalig premier Jan Peter Balkenende en Ralph van Manen, singer-songwriter. Henk Hofstede zei na het lezen: "Mensen, die op weg zijn kunnen in dit boek (bij)tanken en weer honderden kilometers vooruit". ISBN978-90-76959-30-6, uitgave Continental Sound.

Deel 5 uit de serie 'Bijbelse Principes': Creatief Leiderschap

Dit is geen simpel 'quick fix' boek. Piet de Vries (theoloog en ondernemer) zei: "Geen boek om 'even' te lezen, maar stevige kost om eens goed over na te denken". En dat klopt. In 14 hoofdstukken word je meegenomen in een breedte scan van de samenleving. Ieder hoofdstuk confronteert je met een essentiële situatie, waarover je een mening moet formuleren. Ieder hoofdstuk begint met huiswerk: je moet een film zien, of eerst een ander boek lezen. En het eindigt met huiswerk: antwoord geven op een aantal fundamentele vragen. Prof. Lans Bovenberg (Universiteit van Tilburg), Prof. Maarten Verkerk (Universiteit van Maastricht) bevelen dit boek van harte aan, want leiderschap kan alleen maar tot stand komen met open ogen en begrip voor wat er aan de hand is in de samenleving. Om alle opdrachten te doen kost een paar weken, maar je bent dan ook heel wat wijzer geworden. ISBN 978-90-76959-290; uitgave Continental Sound.

Deel 7 uit de serie Bijbelse principes GEBEDEN

Bidden is praten met God. Maar hoe doe je dat? Bijna alle vormen en situaties uit de Bijbel, die met gebed te maken hebben, vind je in dit boekje. Deze praktische studies helpen in het leven van alledag. Want we zijn op weg. En op weg zijn er talloze gesprekken en zeker met de Persoon die wij volgen: de Heer.

In 251 hoofdstukken word je meegenomen langs allerlei situaties, wat badmen en waarom.

Dit is al de vierde druk. Dit boek is blijkbaar al zeer velen tot zegen geweest. 286 pagina's, ISBN90-76959-12-9, uitgave Continental Sound

BOOKPAL
Publish.Fast 'n Easy!

Voor verder contact en actie:

1. Sluit je aan bij een christelijke politieke partij en wordt actief in je plaats
2. Word lid van het CNV, de christelijke vakbeweging, naast lid worden kan men ook in de diverse bonden actief worden als kader.
3. Ontwikkel je talenten, volg cursussen, e.d.
4. Durf deel te nemen aan debatten, polemieken in kranten e.d. Durf je stem te laten horen.
5. Wat is de 'nood' in jouw plaats? Ga hier iets voor doen, sluit je aan bij een actiegroep of zet er een op. Doe ook hierin iets voor de samenleving.
6. Ben je actief in één van de kunsten, sluit je aan bij www.cnvkunstenbond.nl
zie ook: www.christelijkekunst.org, www.nederlandstoonkunstenaarsregister.nl
7. Voor speciale studiedagen: zie www.christianartists.org
8. voor contact met Leen La Rivière: leen@continentalart.org, www.la-riviere.nl

En historisch is alles te vinden op www.continentalsound.org

BOOKPAL
Publish.Fast 'n Easy!